7585

REJESTR DOTYCZY: Nr. rejestracyjny

GLASS Henryk Stanisław /Stanisław JANKOWSKI/ .....

z d. .....

s/c Karola ..... i Zofii .....

z d. Karneydl .....

ur. 19.5.1896 ..... w Dąbrowa Górnicza

kraj: .....

zm. 14.1.1984 ..... w Londyn .....

kraj: Wielka Brytania .....

pochowany spopielony, prochy złożone na Powązkach

Dane personalne

Harcmistrz RP

Mjr. rez. WP

Oficer AK

Virtuti Militari

Źródła i bibliografia

Dziennik Polski 17.1.1984 - wiadomość

Dziennik Polski 17 i 19.1.1984 - nekrologi

Ostatni harcmistrz RP

W Londynie zmarł w sobotę Henryk Stanisław Glass (znany na emigracji jako Stanisław Jankowski). Kawaler Orderu V. M., major AK. Był pionierem ruchu harcerskiego w Polsce. Autor licznych książek dla dzieci i młodzieży i podręczników harcerskich był ostatnim z ośmiu harcmistrzów RP. DP 17.01.1984

Ś. † P. DP 17.01.1984

HENRYK STANISŁAW GLASS-JANKOWSKI

członek POW w Kijowie, kapitan AK, doktor nauk politycznych, harcmistrz Rzeczypospolitej Polski, były naczelnik harcerzy, przewodniczący Harcerskiej Komisji Historycznej, kawaler Orderu Virtuti Militari 5 kl., odznaczony Orderem Polonia Restituta, Złotym Krzyżem Zasługi z Mieczami, Złotym Krzyżem Zasługi, Mieczami Hallerowskimi, h.c., autor szeregu książek z dziedziny wychowania i historii, urodzony 19 maja 1896 w Dąbrowie, zmarł w Londynie 14 stycznia 1984.

Msza św. zostanie odprawiona w kościele St. Joseph's Rectory, Archway N19, w poniedziałek 23 stycznia o godz. 1.30, po czym spopielenie zwłok w krematorium Marylebone, East End Road N2.

O bolesnej stracie zawiadamiają

CÓRKA Z MĘŻEM, WNUKOWIE ORAZ RODZINA W POLSCE

2055

Ś. † P. DP 19.01.1984

HENRYK STANISŁAW GLASS

(STANISŁAW JANKOWSKI)

HARCMISTRZ RZECZYPOSPOLITEJ

Kawaler Orderu Virtuti Militari i Polonia Restituta, odznaczony Krzyżem Walecznych, doktor nauk politycznych, major rezerwy Wojsk Polskich, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej i Powstania Warszawskiego, naczelnik harcerzy w latach 1921-24, członek NRH w Wolnej Polsce i poza Krajem, urodzony 19 maja 1896 r. w Dąbrowie, odszedł na Wieczną Wartę w Londynie 14 stycznia 1984 r.

Msza św. za spokój Jego duszy zostanie odprawiona w kościele St. Joseph, Archway, w poniedziałek 23 stycznia o godz. 1.30, po czym spopielenie w Marylebone Crematorium, East End Road, London N2.

ZWIĄZEK HARCERSTWA POLSKIEGO

2061

Wszystkim, którzy wzięli udział w pogrzebie i we mszy św. żałobnej za spokój duszy

Ś. † P. TP 18.02.1984

STANISŁAWA HENRYKA GLASS-JANKOWSKIEGO

złożyli kwiaty, przesłali wyrazy współczucia rodzinie zmarłego — składamy z głębi serc wyrazy głębokiej wdzięczności.

CÓRKA Z RODZINĄ

2167



ISBN 978-83-8098-646-6

W SŁUŻBIE NIEPODLEGŁEJ

HENRYK GLASS (1896–1984)



W SŁUŻBIE NIEPODLEGŁEJ



W SŁUŻBIE NIEPODLEGŁEJ

HENRYK GLASS (1896–1984)

opracowanie

KAROL SACEWICZ

OLSZTYN 2019

Recenzent
dr Rafał Sierchuła

Zdjęcia
ze zbiorów Andrzeja Glassa i Karola Sacewicza

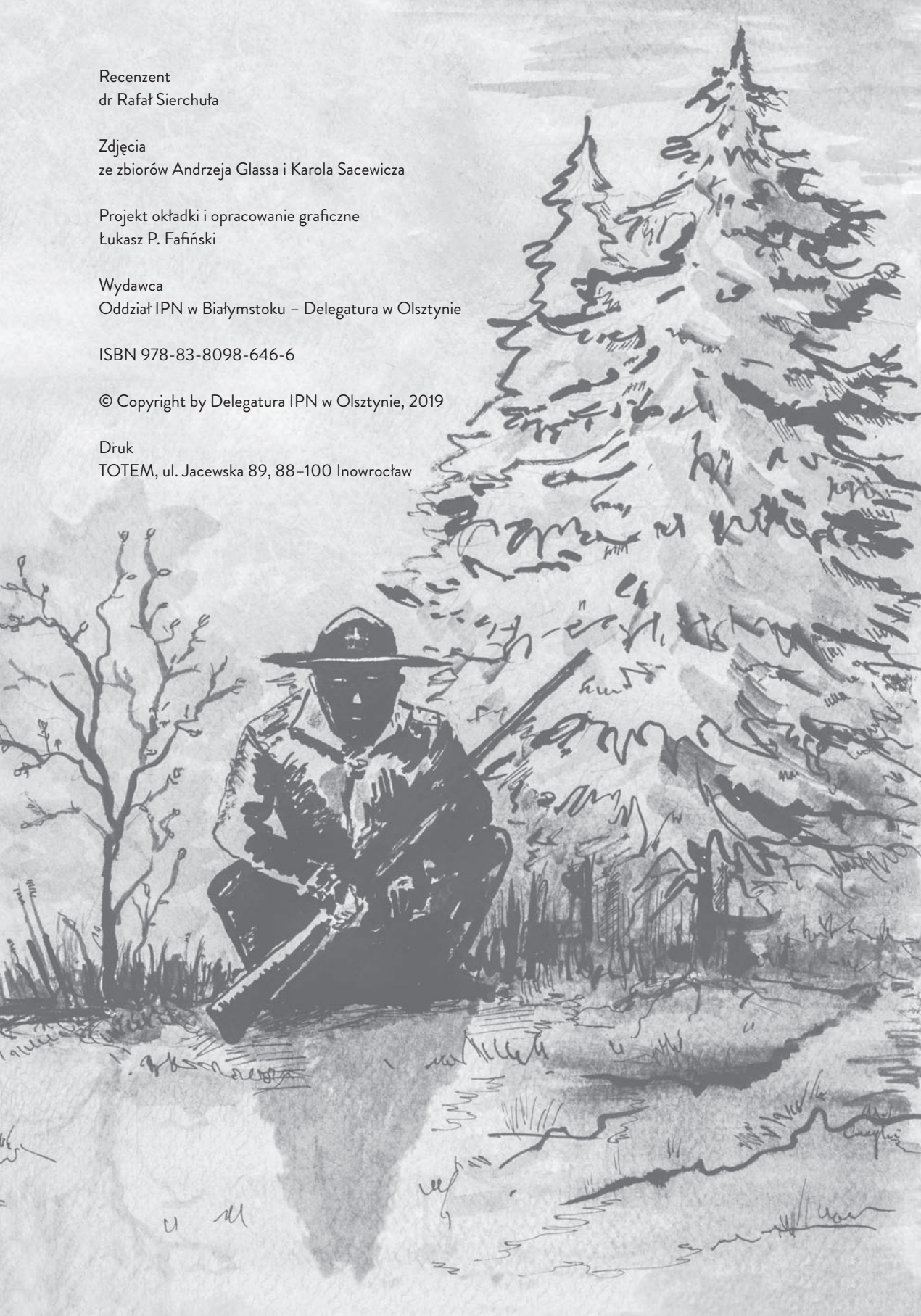
Projekt okładki i opracowanie graficzne
Łukasz P. Fafiński

Wydawca
Oddział IPN w Białymstoku – Delegatura w Olsztynie

ISBN 978-83-8098-646-6

© Copyright by Delegatura IPN w Olsztynie, 2019

Druk
TOTEM, ul. Jacewska 89, 88–100 Inowrocław



Henryk Stanisław Glass ps. „Chudy Wilk", „Mieczysław Wolski", „Martel", „Stanisław Jankowski"– powiedzieć o nim niezłomny patriota, wychowawca młodzieży, instruktor harcerski, żołnierz, antykomunista, konspirator, mistrz ucieczek, publicysta, doktor nauk politycznych, mąż, kochający ojciec to *de facto* nie powiedzieć nic, to wciąż będzie za mało. Była to bowiem postać nietuzinkowa, która całym życiem pełniła służbę Bogu i Polsce. O nim i o jego walce właśnie o Wielką Polskę, tj. wolną, niepodległą i suwerenną, będzie tych kilka słów...

Dom, nauka... harcerska służba

Henryk Stanisław Glass, syn Karola i Zofii z Karneyów, znany także jako „Chudy Wilk", a następnie Stanisław Jankowski urodził się w polskiej rodzinie 19 maja 1896 r. w Dąbrowie Górniczej. W ciemną noc zaborów i niebytu państwowego rodzina Glassów pielęgnowała polskie tradycje niepodległościowe oraz patriotyczne. To właśnie ta domowa atmosfera ukształtowała jego charakter i światopogląd.

Nie bez znaczenia było również środowisko w jakim wzrastał młody Henryk. Już w 1905 r. rodzice przeprowadzili się do Warszawy, skąd w 1906 r. wyruszyli do Kijowa, gdzie Karol Glass rozpoczął pracę, jako dyrektor w fabryce ołówków Młoszewskiego, którą to uratował przed bankructwem. Od tamtych lat to naddnieprzańska kraina stała się miejscem szczególnym w życiu Henryka. To zaś od początku nie należało do bezbarw-



Herb Glassów

nych, wręcz przeciwnie. Uczęszczając do kijowskiego Gimnazjum Realnego im. św. Katarzyny związał się z tajną organizacją „Zetu". Następnie prowadził konspiracyjną polską organizację samokształceniową pod nazwą Korporacja Uczniowska. To dzięki niej zetknął się z ruchem skautowym, który na ziemiach polskich przybierał formę nielegalnej organizacji harcerskiej. Do tej wstąpił 20 lutego 1915 r. już jako delegat do Komendy Skautowej z ramienia Korporacji Uczniowskiej. Od tego czasu, aż do końca swoich dni Henryk Glass był aktywny w pracy harcerskiej. To ideały formującego się wówczas ruchu, którego twórcą stał się również i Glass, ukształtowały jego charakter oraz kręgosłup moralny.



Henryk Glass – zdjęcie z dzieciństwa



Henryk Glass z siostrą Wandą



„Kijowska" lilijka harcerska, jaką nosił Henryk Glass

Jednocześnie coraz bardziej angażując się w pracę we wciąż tajnym harcerstwie. Nie tylko uczestniczy w konspiracyjnych kursach instruktorskich, organizuje pierwsze tajne obozy harcerskie, ale także pozyskuje broń dla harcerzy oraz lokalnych struktur Polskiej Organizacji Wojskowej. W tym też roku rozpoczyna studia na Kijowskim Instytucie Handlowym. Kończyło się dzieciństwo, a rozpoczynała bardzo ciężka praca nie tylko nad własną karierą zawodową, ale przede wszystkim na rzecz odzyskania niepodległości przez Polskę.



Rodzina Glassów 1904 r. Górny rząd: Roman Nowakowski, ojciec Nowakowski (mąż Marii Glass), Wiktor Nowakowski, Jan Glass, Karol Glass, Antoni Glass, Antoni Payser, Edward Glass, Wincenty Glass. Środkowy rząd: Julia Nowakowska, Maria (Glass) Nowakowska, Edward Glass, Stefania (Glass) Payser, Wilhelm Glass. Dolny rząd: Henryk Glass, Janina Payser, Wanda Glass (Dziewulska), Sławek (Wiaczesław) Glass

Studia łączył z nieprzerwaną działalnością w harcerstwie (w kwietniu 1916 r. złożył przyrzeczenie harcerskie i został drużynowym II Kijowskiej Drużyny Harcerskiej), a także z doskonaleniem wojskowym w ramach konspiracyjnej szkoły podoficerskiej POW. Wówczas to jednak służba harcer-



Komenda Harcerska w Kijowie 1917 r., czwarty od prawej stoi Henryk Glass



Stanisław Sedlaczek
(1892–1941), harcmistrz

ska była tą najważniejszą i najdynamiczniej się rozwijającą sferą życia Henryka Glassa. W pierwszych tygodniach 1917 r. zostaje on bowiem przybocznym ówczesnego Naczelnika Harcerstwa na Rusi i w Rosji Stanisława Sedlaczka, a następnie wszedł w skład Naczelnictwa. Ujawnia wówczas swoje ogromne predyspozycje do pracy metodycznej w harcerstwie, m.in. już jako instruktor, wykorzystując fakt przewartościowań, które nastąpiły w Rosji po rewolucji lutowej, co pozwoliło m.in. na ujawnienie się harcerstwa, razem z Tadeuszem Spoćko wydał jeden z pierwszych podręczników techniki harcerskich pt. „Książeczka Harcerza".







Henryk Glass
zdjęcie z 1918 r.

Na wojnie... za Niepodległą

Było to jednak czas, w którym patriotycznie usposobieni, sprawni fizycznie, a przede wszystkim intelektualnie młodzi ludzie, zwłaszcza ci ukształtowani przez wartości i ideały harcerskie, nie mogli pozostać obojętni na ówczesny bieg wydarzeń oraz na nadążającą się szansę wybicia Polski na niepodległość. Taki był również Henryk Glass. W konsekwencji w lipcu 1917 r. zgłosił się on w Mińsku Białoruskim jako ochotnik do I Korpusu Polskiego pod dowództwem gen. Józefa Dowbór-Muśnickiego.

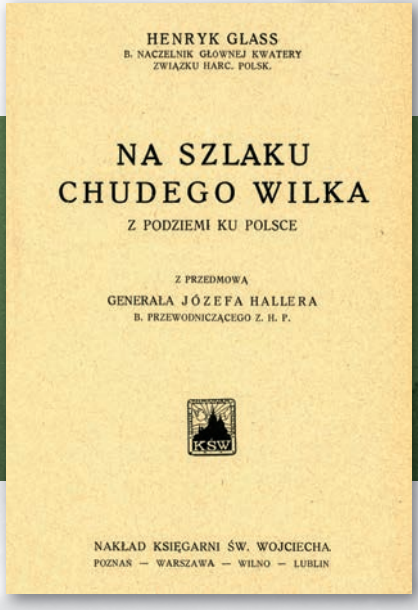
Służąc w tej jednostce ujawnił swoje zdolności organizatora oraz konspiratora. Jesienią 1917 r. został bowiem oddelegowany na kurs podchorążych do Mikołajewskiej Szkoły Artylerii w Kijowie, gdzie nie tylko związał się z konspiracyjną Centralą Junkrów Polskich, ale także prowadził tajny werbunek Polaków do polskich korpusów, jak również przynależał do Ligi Wojennej Walki Czynnej.

Życiorys Henryka Glassa przepełniony jest nazwiskami wielkich Polaków, których w służbie Niepodległej dane mu było spotkać, służyć pod ich rozkazami, wspólnie walczyć, a potem budować i bronić II Rzeczypospolitą. Tak też było i wówczas. Po powrocie z kursu podchorążych trafił do II Korpusu dowodzonego przez gen. Józefa Hallera, pod rozkazami którego skutecznie pracował na odcinku wywiadowczym. Wiosną 1918 r., jako Szef Sztabu Skautowego, zorganizował harcerski wywiad działający do czasu rozbrojenia Korpusu po bitwie kaniowskiej w maju 1918 r.

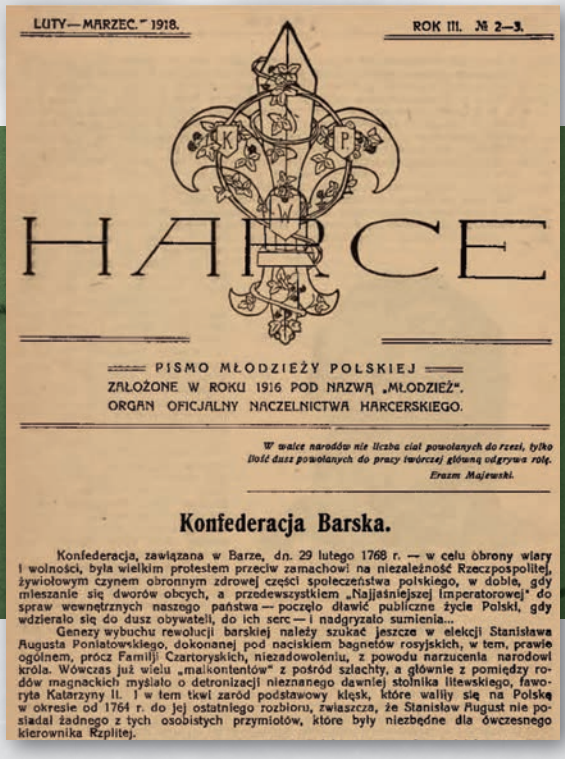
Jesienią tegoż roku, będąc delegatem Naczelnictwa Harcerskiego na Rusi i w Rosji, w towarzystwie Stanisława Sedlaczka i Alojzego Pawełka wyrusza na Zjazd Zjednoczeniowy do Lublina. Jest to czas szczególny. Z jednej strony w Krakowie, w Lublinie, a w końcu i w Warszawie odradza się państwowość polska, z drugiej panuje wielka niepewność jutra i wiele ziem polskich wciąż jest pod obcym zaborem. Nawet zdawałoby się prosta droga do Lublina z Kijowa jest wielce niebezpieczna. Liczne bandy maruderów, oddziały białych Rosjan, bolszewików, a przede wszystkim Ukraińców stanowiły codzienne i ogromne zagrożenie dla podróżujących Polaków. Mimo tychże przeszkód – opisywanych przez samego Glassa w książce „Na szlaku Chudego Wilka. Z podziemi ku Polsce" dociera on do Warszawy jeszcze przed 11 listopada 1918 r. Będzie m.in. świadkiem rozbrajania niemieckich żołnierzy tamtejszego garnizonu.

Jego pobyt w stolicy był jednak wyjątkowo krótki. Już 14 listopada wyruszył w drogę powrotną do Kijowa. Tym razem nie była to tylko wyprawa realizowana w ramach harcerskiej służby. Glass wracał nad Dniestr z rozkazami od władz wojskowych odradzającej się Rzeczypospolitej dla tamtejszych struktur Polskiej Organizacji Wojskowej. „Chudy Wilk" właśnie wówczas po raz pierwszy, acz nie ostatni, w swoim życiu musiał uciekać z niewoli ratując się przed niechybną śmiercią. Został bowiem pochwycony przez oddział Ukraińców naddniestrzańskich, a następnie zamknięty w wagonie, w którym oczekiwał na egzekucję. Dzięki pomocy polskiego kolejarza i... butelki samogonu został wykupiony od wartowników ratując tym samym życie. Następnie już bezpiecznie dotarł do Kijowa.





Tam zastał zupełnie inną sytuację, niż tą którą zapamiętał z przed kilku tygodni kiedy opuszczał miasto udając się do Warszawy. Nowa rzeczywistość kreowała nowe wyzwania dla funkcjonującego tam polskiego harcerstwa. Te zaś niezależnie od pełnionych funkcji i wykonywanych tajnych zadań wojskowych było zawsze bliskie sercu Henryka Glassa. Dlatego też, pomimo nasilenia się agresywnych postaw ukraińskiego nacjonalizmu w mieście, Glass bardzo aktywnie dalej działał na rzecz rozwoju polskiego środowiska harcerskiego, tym bardziej, że od stycznia 1919 r., z powodu wyjazdu Stanisława Sedlaczka, został p.o. Naczelnika Harcerstwa na Rusi i w Rosji. Jednym z przejawów tejże aktywności było nie tylko dążenie do utrzymania organizacyjnej spoistości harcerstwa, ale także dbanie o ideowo-metodyczny rozwój jego członków, czego efektem było wydawanie pismo „Harce". Jak przystało na prawdziwego harcerza sprawę służby ojczyźnie i działalność w ruchu harcerskim w tych trudnych i niebezpiecznych miesiącach, nie traktował jako argumentów usprawiedliwiających go od zaniechania obowiązku własnego doskonalenia zawodowego, czego dowodem było zdanie wiosną 1919 r. egzaminu dyplomowego w kijowskim Instytucie Handlowym. Były to jednak ostatnie stosunkowo spokojne chwile jakich Glass doświadczał w mieście swojego dzieciństwa i młodości – w Kijowie. Te ponownie zajęli bolszewicy. Rewolucyjna idea, dążenie do urealnienia komunizmu poprzez



LUTY—MARZEC. 1918. ROK III. № 2—3.

HARCE

PISMO MŁODZIEŻY POLSKIEJ
ZAŁOŻONE W ROKU 1916 POD NAZWĄ „MŁODZIEŻ".
ORGAN OFICJALNY NACZELNICTWA HARCERSKIEGO.

W walce narodów nie liczba ciał powołanych do rzezi, tylko Dość dusz powołanych do pracy twórczej główną odgrywa rolę.
Erazm Majewski.

Konfederacja Barska.

Konfederacja, zawiązana w Barze, dn. 29 lutego 1768 r. — w celu obrony wiary i wolności, była wielkim protestem przeciw zamachowi na niezależność Rzeczpospolitej, żywiołowym czynem obronnym zdrowej części społeczeństwa polskiego, w dobie, gdy mieszanie się dworów obcych, a przedewszystkiem „Najjaśniejszej Imperatorowej" do spraw wewnętrznych naszego państwa — poczęło dławić publiczne życie Polski, gdy wdzierało się do dusz obywateli, do ich serc — i nadgryzało sumienia...

Genezy wybuchu rewolucji barskiej należy szukać jeszcze w elekcji Stanisława Augusta Poniatowskiego, dokonanej pod naciskiem bagnetów rosyjskich, w tem, prawie ogólnem, prócz Familji Czartoryskich, niezadowoleniu, z powodu narzucenia narodowi króla. Wówczas już wielu „malkontentów" z pośród szlachty, a głównie z pomiędzy rodów magnackich myślało o detronizacji nieznanego dawniej stolnika litewskiego, faworyta Katarzyny II. I w tem tkwi zaród podstawowy klęsk, które waliły się na Polskę w okresie od 1764 r. do jej ostatniego rozbioru, zwłaszcza, że Stanisław August nie posiadał żadnego z tych osobistych przymiotów, które były niezbędne dla ówczesnego kierownika Rzplitej.



wprowadzenie dyktatury proletariatu wprost skutkowały masowym terrorem, burzeniem starego ładu na gruzach, z którego miła powstać nowa komunistyczna rzeczywistość. W tej nie było miejsca dla niezależnych, polskich działaczy niepodległościowych i społecznych, dla polskiego ruchu harcerskiego, jakże odmiennego w swych wartościach od antychrześcijańskiego bolszewizmu.

Ostrzeżony o groźbie aresztowania i rozstrzelania Glass ucieka swoim komunistycznym oprawcom do Homla. Był to drugi raz kiedy uniknął śmierci. Opatrzność szła w tym przypadku w parze z ogromną inteligencją i nietuzinkowym charakterem Glassa. Między innymi, aby uniknąć groźby kontroli dokumentów „zaprzyjaźnił" się za pomocą butelki wódki z bolszewickim marynarzem, w obecności którego nie wzbudzał podejrzliwości mijanych patroli i czujek bolszewickich. Dzięki pomocy homelskich harcerzy i własnemu sprytowi przekroczył linię frontu i... dotarł w końcu do Warszawy.

Tam niemalże natychmiast kontynuował swoją służbę Ojczyźnie. W połowie 1919 r. otrzymał przydział do Biura Wywiadowczego Oddziału II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, gdzie jako podchorąży był także delegatem ZHP – m.in. nadzorował wywiadowcze ośrodki harcerskie na Ukrainie, a także dostarczał do Kijowa tajne dokumenty, jak jesienią 1919 r.



Henryk Glass „Chudy Wilk” – drużynowy II Kijowskiej Drużyny Skautowej „Sztabówki” i zastępca Naczelnika Harcerzy na Rusi, 1918 r.

Służba w armii szła równolegle z działalnością harcerską. Latem 1919 r. roku został Kierownikiem Wydziału Wschodniego w Głównej Kwaterze ZHP, a następnie powołano go w skład Naczelnej Rady Harcerzy. Niemniej jednak w okresie kiedy warzyły się losy odrodzonej Rzeczypospolitej, kiedy na nowo odżywała wojna polsko-bolszewicka Henryk Glass na pierwszym miejscu stawiał służbę Ojczyźnie i to służbę w ramach Wojska Polskiego.

Jesienią 1919 r. bolszewicy toczyli zacięte i jak się niebawem okazało zwycięskie boje o Carycyn z Siłami Zbrojnymi Południowej Rosji dowodzonymi przez gen. Denikina, powstrzymując jego ofensywę w głąb Rosji. Tajne rokowania Ignacego Boenera z Julianem Marchlewskim prowadzone w Mikaszewiczach pozwoliły przedłużyć, *de facto* korzystny dla Rzeczypospolitej konflikt wewnętrzny w Rosji, ale także nie pozostawiły żadnych złudzeń co do prawdziwych intencji bolszewików. Dalsza zbrojna konfrontacja z nimi była rzeczą nieuniknioną. Bardzo ważnym elementem prowadzenia wojny na wschodzie okazywały się działania wywiadowcze i informacyjne. Wiedza o tym jak kształtuje się sytuacja nad Dnieprem, a przede wszystkim o losach tamtejszych struktur POW, w ogóle o sytuacji Polaków była dla naczelnych władz wojskowych Rzeczypospolitej nie tylko bardzo przydatna, ale wręcz niezbędna w planowaniu operacyjnym. W takich to wojennych okolicznościach, w listopadzie 1919 r. Henryk Glass ponownie wyrusza w bardzo ważną i niebezpieczną misję do Kijowa. Jego głównym celem było dostarczenie tajnych rozkazów oraz środków finansowych dla członków POW w Kijowie oraz w Odessie. Drogą przez Rumunię, następnie Odessę w pierwszych dniach grudnia dotarł do celu. Do miasta, które jeszcze pół roku temu musiał skrycie opuszczać ratując życie przed niechybnym pochwy-

ceniem go i zgładzeniem przez bolszewików. Będąc kilka dni w Kijowie był świadkiem klęski wojsk Denikina i ponownego szturmu na miasto Armii Czerwonej. Glass doświadczywszy już wielokrotnie czym dla Polaków, a zwłaszcza tych zaangażowanych w akcję niepodległościową jest władza komunistów, nie miał żadnych złudzeń, że pozostawanie na terenach przez nich opanowanych wcześniej czy później skończy się aresztowaniem i śmiercią. Dlatego już 13 grudnia po wykonaniu powierzonych mu zadań wyrusza w drogę powrotną. Do Warszawy dotarł w pierwszych dniach lutego 1920 r.

W tym czasie wojna na wschodzie, której był przecież uczestnikiem i świadkiem zmieniła swoje oblicze. Pobita przez bolszewików Ukraińska Republika Ludowa szukała w tajnych rokowaniach oparcia w Polsce, Ochotnicza Armia Denikina odepchnięta na południe przestała zagrażać istnieniu państwa bolszewików. Ci zaś swoje główne siły zamierzali rzucić przeciw odradzającej się Polsce.

Glass uważał, że jego miejscem jest linia frontu. Jednak nie uzyskawszy takiego przydziału dalej pozostawał w dyspozycji wywiadu. Po kwietniowej ofensywie wojska polskiego na Ukrainie, zajęciu Kijowa, odepchnięciu, ale nie unicestwieniu 12. RKKA, z obszaru tzw. wrót smoleńskich ruszyła z kolei bolszewicka armia Tuchaczewskiego. Jej działania, skorelowane z ofensywnymi rajdami armii konnej Budionnego, zmusiły wojska polskie do odwrotu na całej długości linii frontu. Ze wschodu ponownie, tak jak na przełomie 1918/1919 r. w ramach operacji „Wisła" ruszyła siła, której celem była zagłada Polski. Jednym z pośród tysięcy jej obrońców był Henryk Glass. Walczył, jako żołnierz służby wywiadowczej, kierując m.in. złożoną z harcerzy grupą wywiadowczo-dywersyjną, działającą na zapleczu jednostek bolszewickich.

Po krwawych, acz zwycięskich bojach na przedpolach Warszawy, bo udanej kontrofensywie znad Wieprza, która wespół ze zwycięska bitwą niemeńską przyniosła klęskę Armii Czerwonej, wyniszczająca państwo polskie wojna zmierzała do końca. Niemniej jednak wówczas nic nie było jeszcze ostatecznie przesadzone, mimo to dla Henryka Glassa tamta wojna dobiegła końca. W nowej rzeczywistości, kiedy trwały rokowania w Rydze, kiedy przedstawiciele Rosji bolszewickiej przyjmowali preliminaria pokojowe i warunki zawieszenia broni, Henryk Glass został zdemobilizowany. Jego służba i w pewnym sensie przygoda z wojskiem nie skończyła się jednak. Jako podchorąży rezerwy brał udział w licznych ćwiczeniach, pozostawał w gotowości mobilizacyjnej, był także awansowany. W 1925 r. otrzymał nominacje na pierwszy stopień w korpusie oficerów artylerii, zaś w 1937 r. awans na porucznika artylerii. W 1952 r. na obczyźnie zostanie zdemobilizowany w stopniu majora.





SIR ROBERT BADEN-POWELL
(1857– 1941)



HM. ANDRZEJ MAŁKOWSKI
(1888–1919)

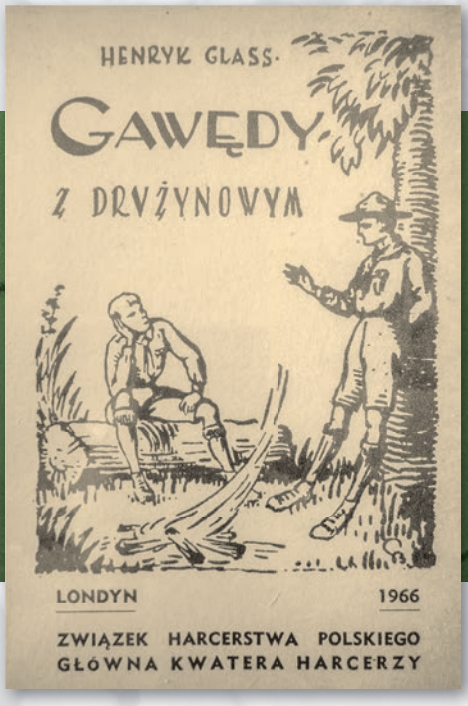
Harcerstwo – służba Ojczyźnie

Po opuszczeniu szeregów armii Glass kontynuował naukę. W 1920 r. ukończył ekonomię na warszawskiej Szkole Handlowej, a także Państwowy Kurs Wychowania Fizycznego. Najważniejszą jednak sferą jego aktywności, zwłaszcza tej społecznej wciąż była działalność w ZHP. Jako instruktor harcerski, człowiek mimo młodego wieku z ogromnym doświadczeniem życiowym oraz w pracy organizacyjnej na bardzo trudnym i niebezpiecznym terenie jakim była Ukraina, doskonale wiedział, ze stworzenie jednej spójnej organizacji harcerskiej w odrodzonej Polsce to ciężka, acz konieczna praca. Dlatego też podjął ogromny wysiłek na rzecz ukształtowania nowej kadry instruktorskiej, a przede wszystkim określenia i propagowania ideologii oraz myśli harcerskiej. Efektem tych prac było prowadzone razem z Stanisławem Sedlaczkiem oraz W. Niklewiczem wydawnictwo „Książnica harcerska i Kultury Fizycznej", dzięki której wydano kilkanaście prac poświęconych ruchowi skautowemu, metodyce i pracy harcerskiej, w ogóle przybliżających ludziom młodym ideę ruchu zapoczątkowanego przez sir **Roberta Baden-Powella**, a na ziemiach polskich wdrożonego przez hm. **Andrzeja Małkowskiego**.

„Książnica harcerska i Kultury Fizycznej" wydała m.in.:

E. Żmijewska, *Skauci. Powieść*, Warszawa 1921; sir R. Baden-Powell, *Wilczęta, 1*, Warszawa 1923; T. Sopoćko, O. Grzymałowski, *Życie pogodne*, Warszawa 1922; J. Tworkowska, *Zastęp harcerek*, Warszawa 1922.

Ponadto Glass sam opracowywał i publikował teksty wychowawcze oraz metodyczne. W 1923 r. ukazały się „Gawędy z drużynowym" jego autorstwa, które były *de facto* podręcznikiem wychowania harcerskiego, wielokrotnie wznawianym, także i na uchodźstwie. W roku następnym do rąk czytelnika trafiła kolejna jego praca – „Harcerstwo jako czynnik odrodzenia narodowego". Niemniej jednak to książka wspomnieniowa poświęcona działalności harcerskiej, niepodległościowej i wojskowej z lat 1915–1919 – „Na szlaku Chudego Wilka" – okazała się największym bestsellerem. Przedmowę do niej napisał sam przewodniczący ZHP, a onegdaj dowódca Henryka Glassa – gen. Józef Haller. Symbol „Wilka" stał się od tamtej pory znany nie tylko harcerzom z Kijowa, ale czytelnikom w całym kraju.



W okresie tym Glass nie tylko zdobywa kolejne stopnie instruktorskie (1920 r. podharcmistrza, 1924 r. harcmistrza) i harcerskie (otrzymując w 1924 r. stopień harcerza Rzeczypospolitej), ale pełni także ważne funkcje w Głównej Kwaterze Związku. M.in. w latach 1921–1924 był Naczelnikiem Głównej Kwatery Męskiej , a następnie kierował Wydziałem Wychowania Fizycznego Głównej Kwatery Męskiej.


Symbol wilka, którym często Henryk Glass podpisywał swoje teksty

Zawsze przy tym dbał o rozwój kadr instruktorskich. Obok wspomnianych gawęd, publikacji poświęconych metodyce harcerskiej Henryk Glass organizował wyższe kursy instruktorskie, a także reprezentował ZHP na międzynarodowych zlotach, konferencjach i kongresach skautowych.

Dbał też o zachowanie apolityczności ruchu harcerskiego. Mimo własnych, bardzo klarownych poglądów politycznych, bliskich związków z ruchem narodowym, nigdy nie był członkiem żadnej partii politycznej i nie wiązał swojej aktywności



Henryk Glass jako instruktor (drugi od prawej, lata dwudzieste)

W międzywojennym harcerstwie istniały następujące stopnie (dla harcerzy): **młodzik, wywiadowca, ćwik, Harcerz Orli** i **Harcerz Rzeczypospolitej**; dla harcerek: **ochotniczka, tropicielka, samarytanka, wędrowniczka** i **Harcerka Rzeczypospolitej**, w powojennej komunistycznej rzeczywistości wiele drużyn nawiązywało do tej tradycji, zwłaszcza środowiska Kręgu Instruktorów Harcerskich Andrzeja Małkowskiego (KIHAM), a następnie ZHR.

harcerskiej z poglądami, a zwłaszcza sympatiami politycznymi. Chociaż między światem polityki, a światem aktywności społecznej, kierowania tak ważnym i masowym ruchem młodzieżowym istniała bardzo cienka czerwona linia, Glass nigdy jej nie przekroczył. Nie naraził Związku, podległych mu harcerzy na podporządkowanie się bieżącym sporom politycznym. Wręcz przeciwnie. Kiedy w 1923 r. gen. Haller, pełniący funkcję przewodniczącego ZHP, wstąpił do partii politycznej o chrześcijańsko-demokratycznym rodowodzie, nie tylko wyraził wobec tego faktu swoje negatywne stanowisko, ale razem ze Stanisławem Sedlaczkiem przekonali generała o rezygnacji z tak ważnej funkcji harcerskiej. Sytuacja ta pokazała, że Glass nawet wobec osób zasłużonych dla Ojczyzny i ruchu harcerskiego, a także osobiście mu bliskich potrafił być krytyczny, a przede wszystkim prawdomówny. Nie patrzył na harcerstwo przez pryzmat partykularnych interesów, bieżących ambicji czy kaprysów, traktował je ze szczególnym namaszczeniem... jak diament, który dobrze oszlifowany stanie się najpiękniejszym i najwartościowszym klejnotem Rzeczypospolitej. To właśnie młodzież zafascynowana ideą skautową miała być filarem podtrzymującym i zapewniającym



Delegacja polskiego harcerstwa na Międzynarodowy Kongres Skautowy w Paryżu w 1922 r. Od lewej: T. Strumiłło, H. Glass (Naczelnik Harcerzy), E. Piasecki, T. Sopoćko i J. Jakubowski



Od lewej: J. Jakubowski, H. Glass i T. Sopoćko – na kursie we Francji w 1922 r.

rozwój niepodległej Polsce. Wojenna i powojenna rzeczywistość była dowodem, jak wielką pracę u podstaw wykonali instruktorzy pokroju Glassa. To on i jemu podobni instruktorzy ukształtowali młode pokolenie, „Zośki", „Rudego", „Alka", „Ziutka" i tysięcy innych szaroszeregowych i wigrowych druhów oraz druhen.

Jego bezwzględna krytyka wszelkich prób upolitycznienia Związku, w połączeniu z jego towarzyskimi relacjami z przedstawicielami ruchu narodowego i chadeckiego, po 1926 r. stała się podstawą nasilającego się konfliktu wpierw z instruktorami sympatyzującymi lub będącymi członkami formacji piłsudczykowskich, a następnie z nowym kierownictwem ZHP. W 1931 r., kiedy przewodniczącym Związku został aktywny polityk obozu sanacyjnego Glass w sposób otwarty oprotestował tę nominację



ROK II. WRZESIEŃ—PAŹDZIERNIK 1917 ROK. № 11-12.

MŁODZIEŻ

PISMO MŁODZIEŻY POLSKIEJ
ORGAN OFICJALNY NACZELNICTWA HARCERSKIEGO.

Pomyślny skutek wielkiego przedsięwzięcia naszego najwyższej od najkrótszego nas wszystkich zjednoczenia zależy.

Akt powstania 1794 roku.

Tadeusz Kościuszko.

Pokoleniom, idącym w ciężką drogę niewoli długiej, musiała Polska dać z siebie takie niewyczerpane źródła, któreby i drogę do przełworzenia duszy narodu wskazywały, któreby też były niewyczerpaną krynicą mocy i tej wiary, ubrzymującej nas siale mimo nieszczęść, mimo klęsk krwawych w niezłomnej pewności, iż Polska będzie, bo być musi.

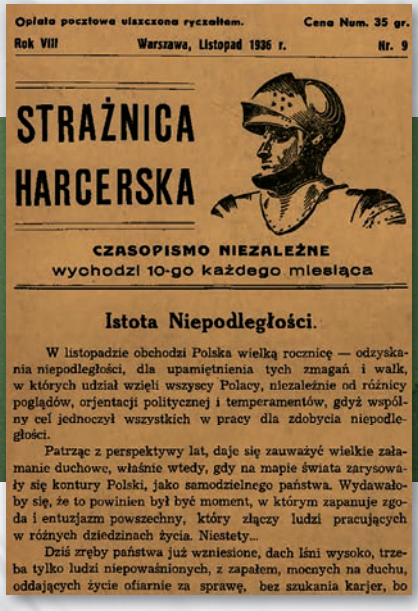
Dlatego też w ostatnich latach swego istnienia, chyląca się do upadku Rzeczpospolita dała nam spadkobiercom wielkich idei państwowych szkic naszych prac i naszych zadań w czynach Konfederacji Edukacji Narodowej, Konstytucji 3 go Maja i w przejasnej, świetlanej postaci Naczelnika Tadeusza Kościuszki.

Przez cały ciąg długiego swego życia (1746—1817) ani na chwilę i w żadnym wypadku nie ustąpił on z tych swoich zasad, które kazały mu służyć Polsce państwowej, Polsce wolnej od obcego wpływu, Polsce niezależnej i niepodległej.

Tę służbę swoją spełniał on zawsze. Gotował się do niej w Szkole Rycerskiej, zdobywał rozległą wiedzę w francuskich akademjach inżynierji wojskowej i artylerji, idei wolności Polski służył także w dalekich zamorskich krajach.

Kościuszko swym bystrym umysłem zrozumiał, iż walka prowadzona z Polską przez Rosję, Austrję i Prusy ma wielkie wewnętrzne przyczyny, że jest ona tylko jednym z objawów wszechświatowego i jak świat wiecznego zmagania się sił społecznych, prących do rozwoju wolności — z siłami imperjalistycznych, despotycznych rządów państwowych, pragnących wszystkie elementy w państwie istniejące sobie podporządkować i dla siebie ujarzmić.

Dlatego też nie zawachał się swoje siły dołączyć do usiłowań Stanów Zjedno-



Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem. Cena Num. 35 gr.
Rok VIII Warszawa, Listopad 1936 r. Nr. 9

STRAŻNICA HARCERSKA

CZASOPISMO NIEZALEŻNE
wychodzi 10-go każdego miesiąca

Istota Niepodległości.

W listopadzie obchodzi Polska wielką rocznicę — odzyskania niepodległości, dla upamiętnienia tych zmagań i walk, w których udział wzięli wszyscy Polacy, niezależnie od różnicy poglądów, orjentacji politycznej i temperamentów, gdyż wspólny cel jednoczył wszystkich w pracy dla zdobycia niepodległości.

Patrząc z perspektywy lat, daje się zauważyć wielkie załamanie duchowe, właśnie wtedy, gdy na mapie świata zarysowały się kontury Polski, jako samodzielnego państwa. Wydawałoby się, że to powinien był być moment, w którym zapanuje zgoda i entuzjazm powszechny, który złączy ludzi pracujących w różnych dziedzinach życia. Niestety...

Dziś zręby państwa już wzniesione, dach lśni wysoko, trzeba tylko ludzi niepoważnionych, z zapałem, mocnych na duchu, oddających życie ofiarnie za sprawę, bez szukania karjer, bo

w konsekwencji czego... został przez sąd harcerski zawieszony w prawach instruktorskich. Harcerstwo przechodziło wówczas jeden z większych kryzysów w swoich dziejach. Spory pomiędzy harcerzami endekami a harcerzami sanatorami poczęły dominować w publikacjach prasy harcerskiej.



Feliksa (Ela) Grabska



Feliksa (Ela) Grabska – zdjęcie emigracyjne

Jego związki z harcerstwem wzmacniała przyjaźń i miłość do „Pantery", czyli do Feliksy (Eli) Grabskiej, harcerki z drużyny Olgi Małkowskiej (z domu Drahonowskiej), z którą 24 października 1925 r. zawarł związek małżeński. Była to postać niezwykła, waleczna i bohaterska, czego dowiodła podczas obrony Lwowa w 1918 r. i w 1920 r., za co została odznaczona Krzyżem Walecznych, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Niepodległości i Odznaką Obrońców Lwowa. W pamięci rodziny i najbliższych pozostała jako kochająca żona oraz matka. Doczekali się czwórki dzieci: Krystyny, Stanisława, Andrzeja oraz Marii.



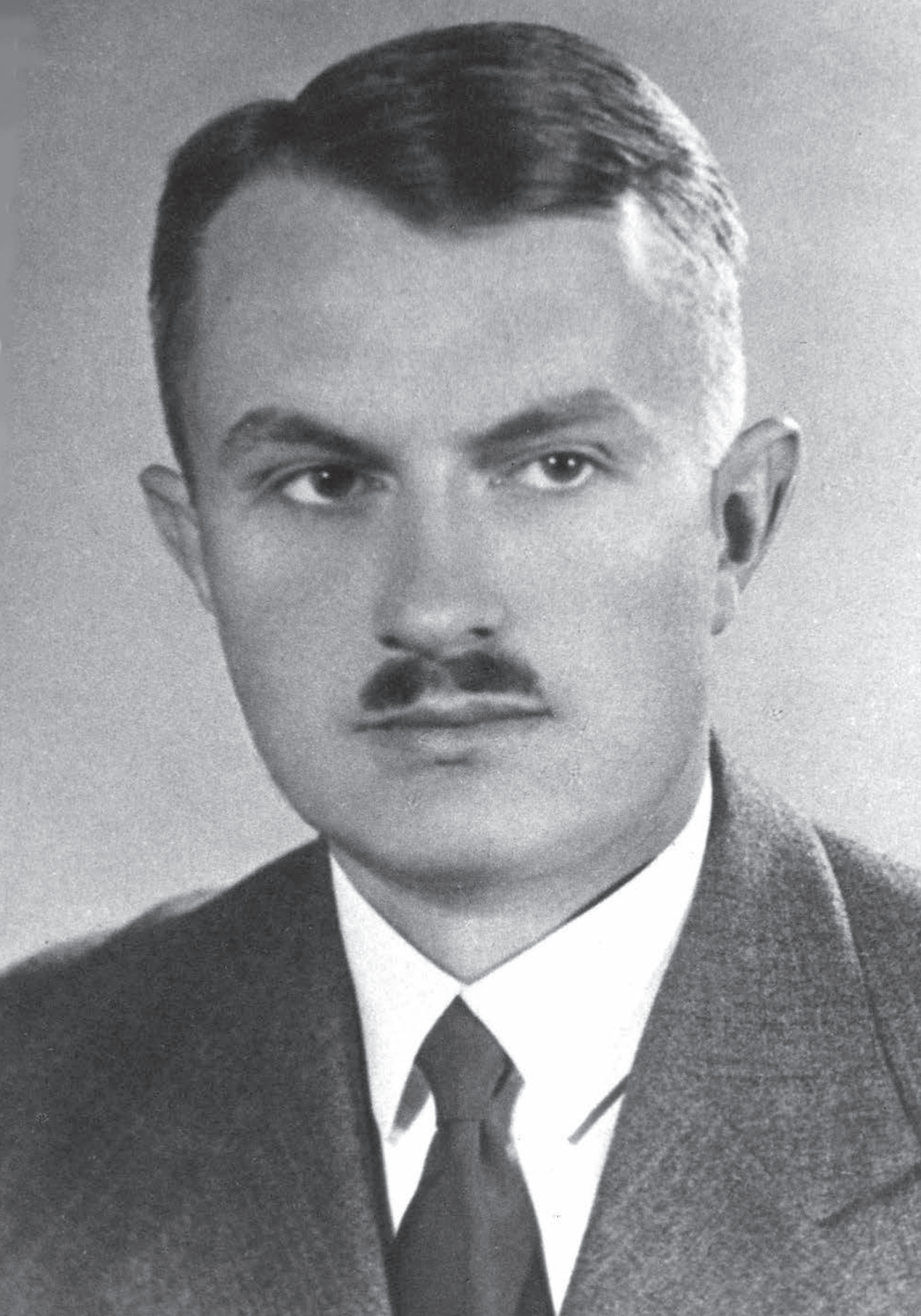
Henryk Glass ze Stanisławem Grabskim



Krzyż harcerski
– hm. RP Henryka Glassa



Henryk Glass z rodziną w górach w 1936 r.
– żona Ela, syn Andrzej i córka Krystyna





Henryk Glass
zdjęcie z 1935 r.

Na straży polskiej racji stanu – antykomunista

Ważne miejsce, porównywalne ze znaczeniem harcerstwa, ale też z jego wartości wyrosłe, w życiowej aktywności Henryka Glassa, zajmował antykomunizm. Nie tylko poprzez pryzmat własnych doświadczeń, ale także studiowania polityczno-programowej myśli komunistów doskonale wiedział, że rewolucja i dyktatura proletariatu wiodące do urealnienia komunizmu, przyniosą zagładę niepodległej Rzeczypospolitej oraz wszelkich wartości, które uosabiał ruch harcerski. Tym samym, stojąc na straży Ojczyzny, postrzegał on antykomunizm, jako ważny element dbałości o polską rację stanu.

Praca wychowawcza z młodzieżą, formowanie i kierowanie ruchem harcerskim spowodowały, że zagadnienia ochrony młodych i najmłodszych pokoleń Polaków przed polityczną i organizacyjną ofensywą Kominternu oraz jego krajowych sekcji, stały się znakiem rozpoznawczym antykomunistycznej krucjaty Glassa. Na tym odcinku zapisał się jako jeden z wybitniejszych inicjatorów

Stosunek twórcy skautingu gen. Roberta Baden-Powella wobec komunizmu był bardzo negatywny. W 1922 r. podczas II Międzynarodowego Kongresu Skautów w Paryżu powiedzieć miał: „Komuniści tworzą organizacje młodzieży typu pseudo-skautowego, biorąc zewnętrzne formy od skautingu, natomiast treść ideową kładą wręcz przeciwną, będącą zaprzeczeniem ideologii skautowej. W taki sposób odbywa się uwodzenie młodzieży. [...] Trzeba powiedzieć, że cele komunistów i skautingu wykluczają się nawzajem".

i konstruktorów społecznej zapory antykomunistycznej. 29 kwietnia 1927 r. z inicjatywy Zjednoczenia Polskich Stowarzyszeń i Resursy Obywatelskiej zorganizowano w Warszawie spotkanie poświęcone zagadnieniu komunistycznej propagandy szerzonej właśnie wśród dzieci i młodzieży. Jednym z obecnych tam mówców i analityków komunizmu, obok działaczki ruchu narodowego Eliny Pepłowskiej, był właśnie Henryk Glass. Efektem tego zebrania było powołanie *Porozumienie antybolszewickiego organizacji pracujących wśród młodzieży*.

Najważniejszym jednak osiągnięciem Glassa w akcji przeciwkomunistycznej była jego działalność prowadzona w ramach Centralnego Porozumienia Organizacji Współdziałających w Zwalczaniu Komunizmu. To właśnie ten projekt społeczny był jego największym dokonaniem i rozpoznawalnym znakiem.

Do Centralnego Porozumienia Organizacji Współdziałających w Zwalczaniu Komunizmu należały: Zjednoczenie Polskich Stowarzyszeń Rzeczypospolitej, Związek Towarzystw Gminnych „Sokół" w Polsce, Zjednoczenie Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce, Liga Obrony Moralności Publicznej, Rada Opieki Moralnej nad Młodzieżą w wieku szkolnym przy Wydziale Oświaty i Kultury Magistratu m.st. Warszawy, Koło Księży Prefektów Archidiecezji Warszawskiej, Towarzystwo Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych, Stowarzyszenie Chrześcijańsko-Narodowe Nauczycielstwa Szkół Powszechnych, Rada Narodowa Polek, Narodowa Organizacja Kobiet, Koło Polek, Chrześcijańskie Towarzystwo Ochrony Kobiet, Koło Pracy Kobiet, Polskie Stowarzyszenie Młodych Kobiet, Koło Młodych Ziemianek, Związek Narodowy Polskiej Młodzieży Akademickiej (Narodowy Związek Akademicki), Młodzież Wszechpolska – Związek Akademicki – Koło Warszawskie, Stowarzyszenie Młodzieży Akademickiej „Odrodzenie", Katolicka Młodzież Narodowa.

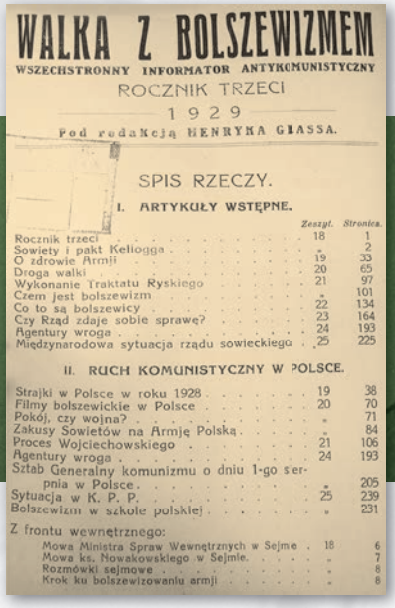
10 grudnia 1930 r., za zgodą naczelnika Wydziału Bezpieczeństwa Komisariatu Rządu m.st. Warszawy, do stołecznego rejestru pod nr 1268/Nt. BP.III.257 wpisany został Statut „Porozumienia Antykomunistycznego". Nie był to jednak początek stowarzyszenia. Te swoją działalność rozpoczęło kilka lat wcześniej. W 1921 r. w Głównej Kwaterze Harcerzy Związku Harcerstwa Polskiego Glass współtworzył Wydział Wschodni, który zajmował się opieką nad harcerzami powracającymi z Rosji. Na podstawie tej struktury rozpoczął się proces formowania Porozumienia. Impulsem do tego okazały się informacje napływające do centrali z terenów chorągwi oraz hufców o wzmożonej agitacji komunistycznej wśród młodzieży. W odpowiedzi na rosnące zagrożenie osoby skupione wokół Wydziału podjęły się prowadzenia ochronno-uświadamiającej działalności publicystycznej. Zanim jednak doszło do opracowania Statutu Porozumienia Antykomunistycznego, a następnie jego rejestracji, prowadzona była wzmożona i zorganizowana akcja antybolszewicka. Jej sztandarem, a przede wszystkim instytucjonalną centralą był wydawany od maja 1927 r. do maja 1931 r. miesięcznik pt. „Walka z bolszewizmem".


Rok 1928. Zeszyt VI (13).

WALKA Z BOLSZEWIZMEM

MIESIĘCZNIK BEZPARTYJNY I NIEZALEŻNY, POŚWIĘCONY OBRONIE POLSKI PRZED BOLSZEWICKO-KOMUNISTYCZNYM NAJAZDEM.

Naiwny Polak: ...Niebezpieczeństwo komunistyczne?... Ehl Te kie malutkie i takie dalekie"...


WALKA Z BOLSZEWIZMEM

WSZECHSTRONNY INFORMATOR ANTYKOMUNISTYCZNY

ROCZNIK TRZECI

1929

Pod redakcją HENRYKA GLASSA.

SPIS RZECZY.

I. ARTYKUŁY WSTĘPNE.

	Zeszyt.	Stronica.
Rocznik trzeci	18	1
Sowiety i pakt Kelloga	"	2
O zdrowie Armji	19	33
Droga walki	20	65
Wykonanie Traktatu Ryskiego	21	97
Czem jest bolszewizm	"	101
Co to są bolszewicy	22	134
Czy Rząd zdaje sobie sprawę?	23	164
Agentury wroga	24	193
Międzynarodowa sytuacja rządu sowieckiego	25	225

II. RUCH KOMUNISTYCZNY W POLSCE.

Strajki w Polsce w roku 1928	19	38
Filmy bolszewickie w Polsce	20	70
Pokój, czy wojna?	"	71
Zakusy Sowietów na Armję Polską	"	84
Proces Wojciechowskiego	21	106
Agentury wroga	24	193
Sztab Generalny komunizmu o dniu 1-go sierpnia w Polsce	"	205
Sytuacja w K. P. P.	25	239
Bolszewizm w szkole polskiej	"	231
Z frontu wewnętrznego:		
Mowa Ministra Spraw Wewnętrznych w Sejmie	18	6
Mowa ks. Nowakowskiego w Sejmie	"	7
Rozmówki sejmowe	"	8
Krok ku bolszewizowaniu armji	"	8

Pismo było redagowane przez Henryka Glassa, jednak w 1932 r. z powodu braku funduszy przerwano jego wydawanie. Dopiero w 1937 r. powrócono do idei opracowywania biuletynu antykomunistycznego, ale już pod zmienionym tytułem – „Prawda o komunizmie. Biuletyn Informacyjny". Redaktorem pozostał Glass, zaś nowym wydawcą był adwokat i harcerz Stanisław Małachowski. Biuletyn ukazywał się do połowy 1939 r.

„Walka z bolszewizmem" był to miesięcznik wydawany w formie pojedynczego zeszytu liczącego około 32 stron, w formacie 21 cm na 15 cm. Teksty w nim publikowane podzielone były na trzy grupy problemowe: 1) akcja III Międzynarodówki, 2) akcja antybolszewicka oraz 3) informacje o Rosji sowieckiej. Uzupełnieniem był m.in. dział bibliograficzny informujący czytelnika o wydawnictwach antykomunistycznych. Nakład pojedynczego numeru wynosił około 3 tys. egzemplarzy. Redakcja znajdowała się w Warszawie przy ul. Widok 5. Łącznie ukazało się pięć roczników pisma.

Stowarzyszenie, tak jak wcześniej redakcja „Walki z bolszewizmem" zostały stworzone przez instruktorów harcerskich. Zgodnie z zapisami statutowymi Porozumienie, jako inicjatywa bezpartyjna stojąca na „stanowisku katolickim i narodowym", obejmowało swoim zasięgiem całe terytorium Rzeczypospolitej. Jego rudymentarnym celem było „zrzeszenie polskich stowarzyszeń społecznych, oświatowych, sportowych, zawodowych, gospodarczych oraz polskich towarzystw wydawniczych i poszczególnych osób, dla uzgodnienia i ożywienia działalności w zakresie bezpieczeństwa

Do grona najbliższych współpracowników Glassa należeli: Roman Bniński, Władysława Sołtan, Olgierd Grzymałowski, Stanisław Małachowski, Baltazar Podhorski, Władysław Nekrasz, Tadeusz Sopoćko i in.

narodu polskiego i państwa polskiego przed szerzoną w kraju propagandą rewolucji społecznej". Osiągnięcie tego celu miało być możliwe dzięki prowadzeniu ściśle określonych przez statut działań o charakterze informacyjno-publicystycznym oraz agitacyjnym.



Stanisław Małachowski

Na działalność Porozumienia Antykomunistycznego „składały się następujące formy aktywności: 1) prowadzenie i wspieranie wszelkich studiów komunologicznych, „a w szczególności nad środkami przeciwdziałania rewolucji społecznej", 2) popieranie wszelkich społecznych inicjatyw antykomunistycznych, 3) nawiązywanie współpracy ze stowarzyszeniami, instytucjami i poszczególnymi osobami w celu realizacji statutowych zadań Porozumienia, 4) nawiązywanie kontaktów z innymi podmiotami antybolszewickimi, 5) organizacyjny rozwój stowarzyszenia na terenie kraju poprzez zakładanie oddziałów i delegatur, 6) publikowanie artykułów w prasie, a także wydawanie własnego czasopisma, prac naukowych, popularnonaukowych, broszur oraz druków ulotnych tematycznie zgodnych z celami istnienia Porozumienia, 7) organizowanie odczytów, zjazdów, wieców, konferencji i wystaw tematycznych, a także kursów, 8) współdziałanie z administracją państwową".



Olgierd Grzymałowski



Tadeusz Maresz



Władysław Nekrasz



Baltazar Podhorski



Tadeusz Sopoćko

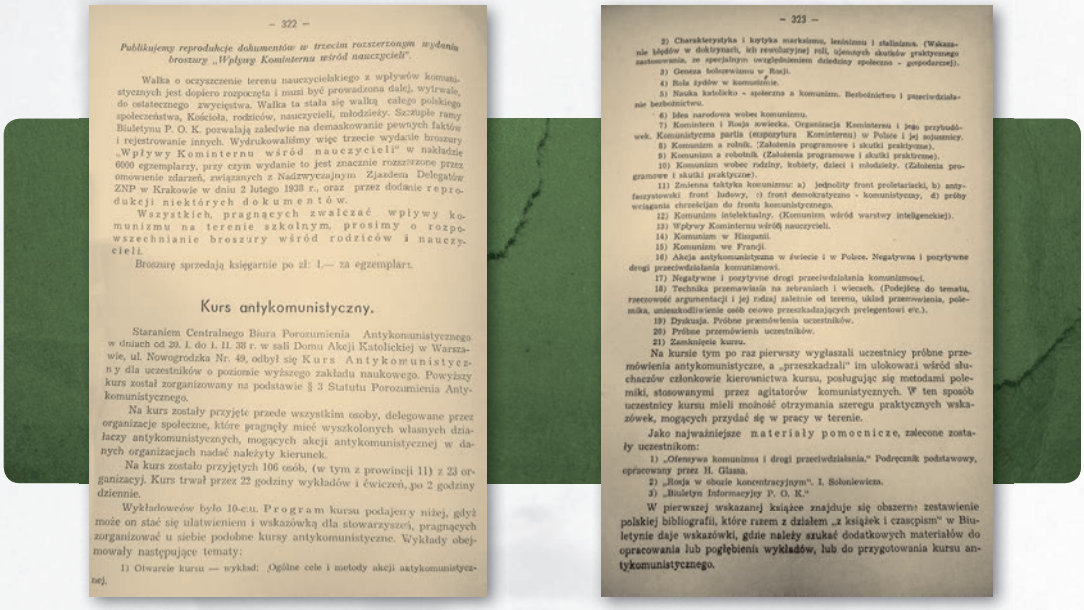


Władysław Sołtan



Roman Bniński

Według sprawozdania, przedłożonego podczas Zjazdu Porozumienia Antykomunistycznego z maja 1938 r., zostało zorganizowanych 166 odczytów i referatów w 44 miastach. Ponadto w dniach od 20 stycznia 1938 r. do 1 lutego 1938 r. w sali Domu Akcji Katolickiej w Warszawie przeprowadzono kurs antykomunistyczny. Uczestniczyło w nim 106 osób delegowanych przez 23 stowarzyszenia. W ciągu 11 dni przeprowadzono 22 godziny wykładów.



– 322 –

Publikujemy reprodukcje dokumentów w trzecim rozszerzonym wydaniu broszury „Wpływy Kominternu wśród nauczycieli".

Walka o oczyszczenie terenu nauczycielskiego z wpływów komunistycznych jest dopiero rozpoczęta i musi być prowadzona dalej, wytrwale, do ostatecznego zwycięstwa. Walka ta stała się walką całego polskiego społeczeństwa, Kościoła, rodziców, nauczycieli, młodzieży. Szczupłe ramy Biuletynu P. O. K. porwalają zaledwie na demaskowanie pewnych faktów i rejestrowanie innych. Wydrukowaliśmy więc trzecie wydanie broszury „Wpływy Kominternu wśród nauczycieli" w nakładzie 6000 egzemplarzy, przy czym wydanie to jest znacznie rozszerzone przez omówienie zdarzeń, związanych z Nadzwyczajnym Zjazdem Delegatów ZNP w Krakowie w dniu 2 lutego 1938 r., oraz przez dodanie reprodukcji niektórych dokumentów.

Wszystkich, pragnących zwalczać wpływy komunizmu na terenie szkolnym, prosimy o rozpowszechnianie broszury wśród rodziców i nauczycieli.

Broszurę sprzedają księgarnie po zł: 1.— za egzemplarz.

Kurs antykomunistyczny.

Staraniem Centralnego Biura Porozumienia Antykomunistycznego w dniach od 20. I. do 1. II. 38 r. w sali Domu Akcji Katolickiej w Warszawie, ul. Nowogrodzka Nr. 49, odbył się Kurs Antykomunistyczny dla uczestników o poziomie wyższego zakładu naukowego. Powyższy kurs został zorganizowany na podstawie § 3 Statutu Porozumienia Antykomunistycznego.

Na kurs zostały przyjęte przede wszystkim osoby, delegowane przez organizacje społeczne, które pragnęły mieć wyszkolonych własnych działaczy antykomunistycznych, mogących akcji antykomunistycznej w danych organizacjach nadać należyty kierunek.

Na kurs zostało przyjętych 106 osób, (w tym z prowincji 11) z 23 organizacyj. Kurs trwał przez 22 godziny wykładów i ćwiczeń, po 2 godziny dziennie.

Wykładowców było 10-ciu. Program kursu podajemy niżej, gdyż może on stać się ułatwieniem i wskazówką dla stowarzyszeń, pragnących zorganizować u siebie podobne kursy antykomunistyczne. Wykłady obejmowały następujące tematy:

1) Otwarcie kursu — wykład: Ogólne cele i metody akcji antykomunistycznej.

– 323 –

2) Charakterystyka i krytyka marksizmu, leninizmu i stalinizmu. (Wskazanie błędów w doktrynach, ich rewolucyjnej roli, ujemnych skutków praktycznego zastosowania, ze specjalnym uwzględnieniem dziedziny społeczno - gospodarczej).
3) Geneza bolszewizmu w Rosji.
4) Rola żydów w komunizmie.
5) Nauka katolicko - społeczna a komunizm. Bezbożnictwo i przeciwdziałanie bezbożnictwu.
6) Idea narodowa wobec komunizmu.
7) Komintern i Rosja sowiecka. Organizacja Kominternu i jego przybudówek. Komunistyczna partja (stopnytura Kominternu) w Polsce i jej sojusznicy.
8) Komunizm a rolnik. (Założenia programowe i skutki praktyczne).
9) Komunizm a robotnik (Założenia programowe i skutki praktyczne).
10) Komunizm wobec rodziny, kobiety, dzieci i młodzieży. (Założenia programowe i skutki praktyczne).
11) Zmienna taktyka komunizmu: a) jednolity front proletarjacki, b) antyfaszystowski front ludowy, c) front demokratyczno - komunistyczny, d) próby wciągania chrześcijan do frontu komunistycznego.
12) Komunizm intelektualny. (Komunizm wśród warstwy inteligenckiej).
13) Wpływy Kominternu wśród nauczycieli.
14) Komunizm w Hiszpanii.
15) Komunizm we Francji.
16) Akcja antykomunistyczna w świecie i w Polsce. Negatywna i pozytywne drogi przeciwdziałania komunizmowi.
17) Negatywne i pozytywne drogi przeciwdziałania komunizmowi.
18) Technika przemawiania na zebraniach i wiecach. (Podejście do tematu, rzeczowość argumentacji i jej rodzaj zależnie od terenu, układ przemówienia, polemika, unieszkodliwienie osób celowo przeszkadzających prelegentowi etc.).
19) Dyskusja. Próbne przemówienia uczestników.
20) Próbne przemówienia uczestników.
21) Zamknięcie kursu.

Na kursie tym po raz pierwszy wygłaszali uczestnicy próbne przemówienia antykomunistyczne, a „przeszkadzali" im ulokowani wśród słuchaczów członkowie kierownictwa kursu, posługując się metodami polemiki, stosowanymi przez agitatorów komunistycznych. W ten sposób uczestnicy kursu mieli możność otrzymania szeregu praktycznych wskazówek, mogących przydać się w pracy w terenie.

Jako najważniejsze materiały pomocnicze, zalecone zostały uczestnikom:

1) „Ofenywa komunizmu i drogi przeciwdziałania." Podręcznik podstawowy, opracowany przez H. Glassa.
2) „Rosja w obozie koncentracyjnym". I. Sołonicwicza.
3) „Biuletyn Informacyjny P. O. K."

W pierwszej wskazanej książce znajduje się obszerne zestawienie polskiej bibliografii, które razem z działem „z książek i czasopism" w Biuletynie daje wskazówki, gdzie należy szukać dodatkowych materiałów do opracowania lub pogłębienia wykładów, lub do przygotowania kursu antykomunistycznego.

Wykaz antykomunistycznych publikacji autorstwa Henryka Glassa

Glass H., *Komunizm a dziecko. Prawda o losie dzieci w ustroju komunistycznym*, Płock–Warszawa 1928, ss. 16.

Glass H., *Kulisy antyfaszystowskiego frontu ludowego*, Warszawa 1937, ss. 8.

Glass H., *Ofensywa komunizmu i środki przeciwdziałania*, Katowice 1938, ss. 116.

Glass H., *Rola kontrjaczejek w walce z akcją wywrotową komunistów*, Warszawa 1929, ss. 8.

Glass H., *Rola Węgier w wojnie polsko-bolszewickiej w roku 1920*, Warszawa 1931, ss. 7.

Glass H., *Uwagi o rewolucji komunistycznej*, Warszawa 1931, ss. 23.

Glass H., *Wpływ Kominternu wśród nauczycieli. Materiały oświetlające cele i taktykę komunistów w Związku Nauczycielstwa Polskiego*, Warszawa 1937, ss. 20.

Glass H., *Zamach bolszewizmu na młodzież. Dokumenty*, Warszawa–Płock 1927, ss. 140.

Międzynarodówki socjalistyczno-komunistyczne eksploatujące sprawę robotniczą, pod red. H. Glassa, Katowice, ss. 138.

Glass H., *Obrona Polski przed bolszewizmem*, Płock 1928. ss. 38.

O wysokiej jakości działalności Porozumienia, w tym wartości publikacji jego członków, m.in. Henryka Glassa, decydowała wielosektorowa i rzeczowa baza informacyjna jaką posługiwano się w swoich pracach. Stanowiły ją przede wszystkim materiały sowieckiej proweniencji, tj. prasa, broszury, odezwy, opracowania Kominternu oraz RKP(b)-WKP(b). Pozyskiwano je poprzez ścisłą współpracę z polskim MSZ. Nie bez znaczenia były także informacje, w tym materiały wydawnicze, pochodzące z wymiany dokonywanej z ponad dwudziestoma niepaństwowymi organizacjami przeciwkomunistycznymi działającymi nie tylko w Europie. Bliskie relacje utrzymywano ze stowarzyszeniami i redakcjami pism antykomunistycznych w Belgii, Wielkiej Brytanii, Czechosłowacji, Bułgarii, a także w Stanach Zjednoczonych. Ściśle współpracowano m.in. z redaktorem wydawanego we Francji w latach 1926–1932 miesięcznika „La Vague Rouge" oraz autorem licznych publikacji poświęconych międzynarodowemu komunizmowi prof. Gustavem Gautherotem. Ponadto Glass współdziałał w akcji przeciwkomunistycznej z Entente Internationale contre la III-e Internationale, czyli Międzynarodową Koalicją do Walki z III Międzynarodówką, powstała w 1924 r. w Genewie z inicjatywy adwokata Théodora Auberta.

Henryk Glass, jako współtwórca oraz najbardziej rozpoznawalny członek Porozumienia sprawował w nim w latach 1926–1939 funkcję zastępcy prezesa Centralnego Biura, które *de facto* pełniło rolę Zarządu Głównego. Przez te wszystkie lata, chociaż nominalnie

W latach 1926–1930 funkcję Prezesa Porozumienia Antykomunistycznego pełnił Roman hr. Bniński, w latach 1933–1936 Elina Pepłowska, a następnie do wybuchu wojny Władysław Sołtan.

Porozumienie od początku swojego funkcjonowania do 1938 r. w wyniku własnej działalności publicystycznej, jak również wspierania różnych inicjatyw wydała drukiem około 146 900 egzemplarzy nowych pozycji o tematyce antykomunistycznej.

postacią numer jeden w stowarzyszeniu był Prezes, to faktycznie „Chudy Wilk" nadawał kierunek, merytoryczną wartość i tempo wszelkich zarówno tych piśmienniczych jak i organizacyjnych działań całego Porozumienia. Efektem tych prac była, pomimo ograniczonych środków finansowych, obszerna oferta wydawnicza, kierowana do różnego rodzaju odbiorcy. Nie mniejsze sukcesy osiągnięto na niwie organizacyjnej. Według sprawozdania zjazdowego z maja 1938 r. Centralne Porozumienie Organizacji Współdziałających w Zwalczaniu Komunizmu skupiało 60 organizacji i stowarzyszeń, z czego 28 działało na terenie Warszawy, pozostałe zaś na prowincji. Zorganizowano 10 oddziałów i komitetów organizacyjnych, w tym we Lwowie i w Poznaniu.



Realizacja statutowych zadań oraz celów obligowała Porozumienie do podejmowania stałych kontaktów z polskimi instytucjami życia publicznego, a przede wszystkim z agendami rządowymi, m.in. z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych, Ministerstwem Spraw Zagranicz-


Wstęp.
Istnienie i rozwój komunistycznych organizacyj młodzieży jest dzisiaj faktem, który musi być brany pod uwagę przez wszystkie państwa cywilizowane, jeśli nie chcą być one zaskoczone niespodziankami pociągającemi za sobą głębokie konsekwencje.
Na fakt ten: rozwoju wpływów komunistycznych wśród młodzieży, nie mogą również zamykać oczu rodzice, koła nauczycielskie, kierownicy organizacyj młodzieży i wszyscy ci Polacy, którzy szczerze i uczciwie pracują nad zabezpieczeniem rozwoju naszej Ojczyzny i walczą o lepszą przyszłość dla następnych pokoleń.
Celem naszym jest przedstawienie doniosłości poruszonego faktu, oświetlenie go ze strony zasadniczej i opublikowanie obfitego materjału dowodowego, którego autentyczność nie może być przez nikogo kwestjonowaną.
HENRYK GLASS.
ZAMACH BOLSZEWIZMU NA MŁODZIEŻ
DOKUMENTY
KOMUNIZM I BOLSZEWIZM.
MIĘDZYNARODÓWKI SOCJALISTYCZNO-KOMUNISTYCZNE EKSPLOATUJĄCE SPRAWĘ ROBOTNICZĄ
KOMUNIZM A DZIECKO
„DOBRA PRASA"
HENRYK GLASS
Uwagi o rewolucji komunistycznej
3K03
Nakład Miesięcznika „WALKA Z BOLSZEWIZMEM" Warszawa, Widok 5. 1931

nych, Ministerstwem Spraw Wojskowych oraz z Ministerstwem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. W głównej mierze w imieniu Stowarzyszenia utrzymywała je nie kto inny tylko Henryk Glass. W akcji antybolszewickiej współdziałano również z przedstawicielami Kościoła rzymskokatolickiego. Do hierarchów kościelnych, z ks. prymasem kardynałem Augustem Hlondem na czele, wysyłano biuletyn „Walka z bolszewizmem", a następnie „Prawda o komunizmie". Utrzymywano również kontakty z ks. dr. Stefanem Wyszyńskim, przyszłym Prymasem Tysiąclecia, który w swoim piśmiennictwie, promowanym przez Porozumienie, wiele uwagi poświęcał tematyce antykomunistycznej. Zdobyta wówczas wiedza stała się dlań cenna w nowej powojennej rzeczywistości, zwłaszcza kiedy przyszło mu kierować Kościołem katolickim w Polsce.

Siłą Porozumienia były nie tylko jego struktury organizacyjne, zasoby źródłowe, międzynarodowe kontakty, wartości, czy też idee, którym hołdowano, ale przede wszystkim kadry. Wśród zwyczajnych lub czynnych członków stowarzyszenia oraz jego nieoficjalnych współpracowników znajdowało się nie tylko liczne grono oddanych sprawie przeciwdziałania komunistycznemu niebezpieczeństwu ideowców-altruistów, ale także doświadczeni pedagodzy, analitycy polityczni, prawnicy, komunolodzy i sowietolodzy, w większości harcerze. Ich wielkie zaangażowanie i doświadczenie w pracy przeciwkomunistycznej personalizował swoim wizerunkiem oraz nazwiskiem Henryk Glass. To on był nie tylko współtwórcą, ale i niekwestionowanym liderem całego Porozumienia. Traktował je jako najważniejsze narzędzie służące do trwałego oddziaływania na stan świadomości społecznej oraz istniejących podmiotów politycznych w kwestii oceny realności niebezpieczeństwa bolszewicko-komunistycznego, narzędzie pobudzające rodaków do „uruchomienia w społeczeństwie drzemiących sił samoobrony".

Faktycznym potwierdzeniem znaczenia jego pracy, jaką wykonywał na tym odcinku, był stosunek doń Moskwy i jej agentury – tzw. „polskich" komunistów. To w tych kręgach wydano na niego wyrok śmierci. M.in. w 1929 r. otrzymał paczkę, w której jak się później okazało znajdowała się bomba. Podejrzliwość, doświadczenie i ostrożność nie pozwoliły mu jej otworzyć. Zawiadomił polskie służby kontrwywiadowcze, które zabezpieczyły pakunek. To był kolejny, ale nie ostatni raz kiedy Henryk Glass uniknął śmierci z rąk komunistów.

W niedalekiej przyszłości każdy dzień będzie niósł wielkie zagrożenie, bowiem nadchodził...





Henryk Glass
zdjęcie z okresu
II wojny światowej

Czas wojny

We wrześniu 1939 r. niemiecko-sowiecka agresja na II Rzeczypospolitą rozpoczynała nie tylko nową, wielką wojnę rozpalającą cały świat, ale przede wszystkim przyniosła kolejny w dziejach państwa polskiego rozbiór i zabór jego ziem. Dla jego obywateli rozpoczął się czas nieznanego dotychczas terroru i bestialstwa okupantów. Dlatego też naturalnym odruchem społeczeństwa była chęć dania odporu agresorom i obrony swoich praw oraz wartości. Od pierwszych dni okupacji poczęła kształtować się polska irredenta, której najbardziej rozpoznawalnym symbolem stanie się Polskie Państwo Podziemne. Henryk Glass, jak na harcerza przystało – „całym życiem" – poświęci się służbie Ojczyźnie. Wciąż był tym nieustępliwym i bezkompromisowym antykomunistą, i na tym odcinku aktywności podziemia niepodległościowego widział swoje miejsce oraz ważną do odegrania rolę, zwłaszcza w tak przełomowym momencie dziejowym.

Za nim jednak stworzy konspiracyjną formę Porozumienia Antykomunistycznego, tj. „Blok", wpierw we wrześniu 1939 r. stanie w obronie zaatakowanego kraju. Pomimo posiadanego przydziału mobilizacyjnego do II baterii 9. pułku artylerii nie został skierowany na linię, ale ponownie, jako specjalista od problematyki komunistycznej, trafił do dyspozycji II Oddziału. Od pracy sztabowej wolał jednak bardziej konkretne i wymierne działanie. Trafił do Lublina gdzie w dość przypadkowych okolicznościach objął dowództwo nad grupą żołnierzy z 14. pułku artylerii lekkiej, z którymi ruszył w kierunku Lwowa. Po 17 września, nie tylko z powodu wielkiej i zagęszczonej



Warszawa 1939 r. Zdjęcie ze zbiorów Henryka Glassa

obecności jednostek niemieckich, ale także z racji otrzymania informacji o sowieckiej agresji, rozwiązał około 20 osobowy oddział, a następnie podjął samodzielną próbę dotarcia do miasta. Niestety w Kamionce Strumiłłowiej dostał się do niemieckiej niewoli, z której po trzech dniach w okolicach Tarnowa... uciekł.

W listopadzie dotarł do Warszawy. Zastał tam miasto zniszczone wrześniowymi walkami, co utrwalił na kilku fotografiach. W jego zbiorach znajduje się zdjęcie, przedstawiające ruiny i zgliszcza na Placu Zamkowym we wrześniu 1939 r. z jeszcze stojąca kolumną króla Zygmunta III Wazy, jest w 100 procentach podobna do znaczka pocztowego, który w grudniu 1941 r. został wyda-







Warszawa 1939 r. – Krakowskie Przedmieście, w tle Biblioteka Rolnicza i kościół św. Anny. Zdjęcie ze zbiorów Henryka Glassa

ny w nakładzie 170 tysięcy sztuk przez Pocztę Polską, działająca przy Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie.

W okupowanej stolicy niemal natychmiast nawiązał kontakty z członkami Służby Zwycięstwu Polski, a także z przyjaciółmi harcerzami, w tym z Stanisławem Sedlaczkiem. W efekcie czego bazując na narodowym odłamie harcerstwa współtworzył Harcerstwo Polskie, będąc także członkiem jego Rady Naczelnej.

Pierwsze lata wojny i konspiracji skoncentrowane były na działalności w ramach struktur kształtującego się Polskiego Państwa Podziemnego, które uznawało zwierzchność jedynych legalnych polskich władz funkcjonujących na uchodźstwie. Od samego początku swego istnienia polska niepodległościowa konspiracja cały swój wysiłek koncentrowała na działaniach mających urealnić nakreślone przez polskie czynniki rządowe cele wojenne. Tymi zaś były: odzyskanie niepodległego, w pełni suwerennego bytu państwowego, zachowanie integralności terytorialnej ziem II Rzeczypospolitej, jak również ochrona żywych sił narodu i państwa. Ich osiągnięcie wiązało się z potrzebą walki nie tylko z III Rzeszą, ale także przeciwko ZSRS. Henryk Glass, ze swoim antykomunistycznym doświadczeniem, służbą wywiadowczą pełnioną m.in. w czasie wojny polsko-bolszewickiej, miał do odegrania w strukturach SZP, a następnie Związku Walki Zbrojnej – Armii Krajowej ważną rolę, na tzw. odcinku „K".

Podejmując współpracę z II Oddziałem Dowództwa Głównego SZP przeprowadził reaktywacje w nowej już konspiracyjnej formie struktury przedwojennego Centralnego Porozumienia



Warszawa 1939 r. – zdjęcie ze zbiorów Henryka Glassa

Antykomunistycznego. Dzięki czemu niepodległościowe podziemie na odcinku kontrwywiadowczego zabezpieczenia swoich struktur przed fizyczną, a zwłaszcza ideową infiltracja komunistyczną, dysponowało merytorycznie przygotowaną agendą. Ta obok Referatu 999 „Korweta" Wydziału Bezpieczeństwa i Kontrwywiadu KG ZWZ-AK, jak również komórki „K" w ramach Referatu P-2 Wydziału Informacji Biura Informacji i Propagandy Komendy Głównej ZWZ-AK oraz Referatów istniejących w ramach Wydziału Bezpieczeństwa Departamentu Spraw Wewnętrznych Delegatury Rządu RP na Kraj, stanowiła jeden z elementów przeciwdziałania polityczno-militarnej aktywności agentury sowieckiej, jaką było podziemie komunistyczne działające na ziemiach polskich okupowanych przez III Rzeszę.

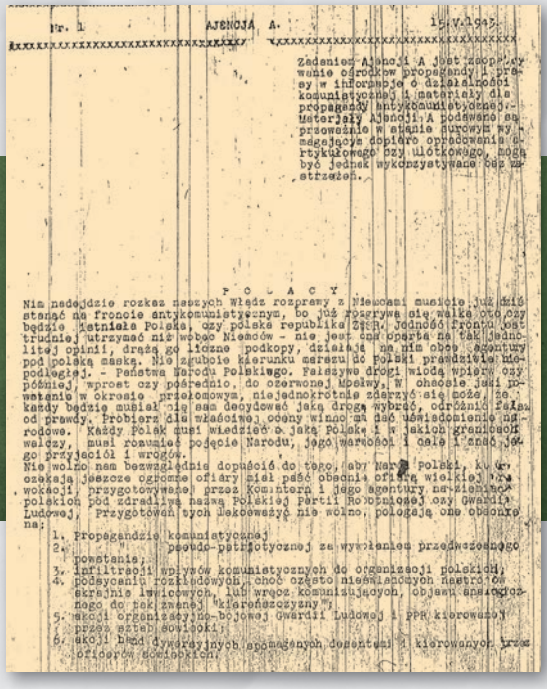
Konspiracyjne CPA funkcjonowało pod wieloma nazwami – „W", „Wytwórnia", „Pracownia" i ostatecznie „Blok". Jej wcześniejsza dość mocno ukryta działalność, głównie o charakterze wywiadowczym i kontrwywiadowczym, w połowie 1943 r. została bardziej wyeksponowana. Stało o się to m.in. za sprawą wzrostu aktywności publicystycznej „Bloku". Ta zaś była odpowiedzią na ofensywę propagandowo-publicystyczną komunistów.

Jedną z form akcji antykomunistycznej, form o której wielokrotnie w okresie przedwojennym pisał Glass, była akcja uświadamiająca społeczeństwo o rzeczywistym obliczu komunistów. Tym samym merytoryczny głos specjalistów z „Bloku", ukazany na łamach wydawanego od połowy 1943 r. biuletynu „Ajencja A.", odnoszący się m.in. do toczonej wówczas konspiracyjnej debaty nad metodami oraz formułą przeciwdziałania komunistycznemu zagrożeniu, stał się nie tylko



Henryk Glass, zdjęcie z 1942 r.

głosem słyszalnym, ale i ważnym. Agenda ta wzmacniała pozycję zwolenników zdecydowanej rozprawy z wszelkimi czynnikami „K". Co zostało sprecyzowane m.in. w opracowanym przez „Blok" ściśle tajnym dokumencie – „Plan »C«". Zakładał on nadanie działaniom obronnym charakteru planowej i wielosektorowej akcji.



Nr. 1 AJENCJA A. 15.V.1943.

Zadaniem Ajencji A jest zaopatrywanie ośrodków propagandy i prasy w informacje o działalności komunistycznej i materiały dla propagandy antykomunistycznej. Materjały Ajencji A podawano za przeważnie w stanie surowym wymagającym dopiero opracowania artykułowego czy ulotkowego, mogą być jednak wykorzystywane bez zmian.

P O L A C Y

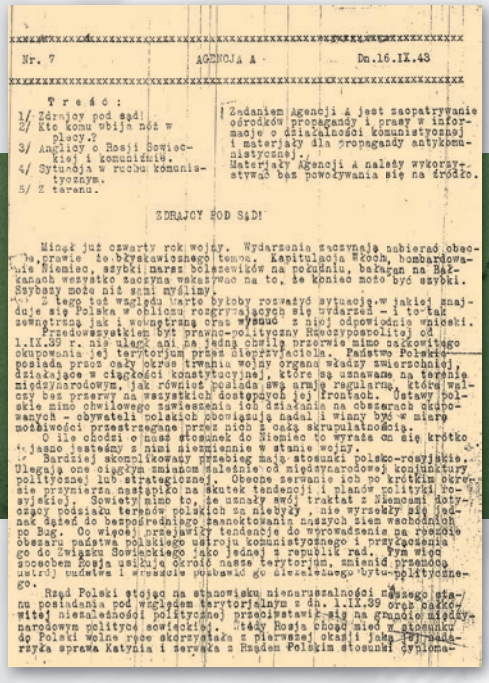
Nim nadejdzie rozkaz naszych Władz rozprawy z Niemcami musicie już dziś stanąć na froncie antykomunistycznym, bo już rozgrywa się walka o to, czy będzie istniała Polska, czy polska republika Rad. Jedność frontu jest trudniej utrzymać niż wobec Niemców - nie jest ona oparta na tak jednolitej opinii, drążą go liczne podkopy, działają na nim obce agentury pod polską zasłoną. Nie zrobcie kierunku ognia do polski prawdziwie niepodległej. - Państwa Narodu Polskiego. Fałszywe drogi wiodą wpierw czy później, wprost czy pośrednio, do czerwonej Apelwy. W chaosie jaki powstanie w okresie przełomowym, niejednokrotnie zderzyć się może ze sobą każdy będzie musiał się sam decydować jaką drogą wybrać, odróżnić fałsz od prawdy. Probierz dla właściwej oceny winno mu dać uświadomienie narodowe. Każdy Polak musi wiedzieć o jakie Polskę i w jakich granicach walczy, musi rozumieć pojęcie Narodu, jego wartości i cele i znać jego przyjaciół i wrogów.

Nie wolno nam bezwzględnie dopuścić do tego, aby Naród Polski, który oczekują jeszcze ogromne ofiary, zbiegł padł obsadą ofiarą wielkiej prowokacji, przygotowywanej przez Komintern i jego agentury na ziemiach polskich pod zdradliwą nazwą Polskiej Partii Robotniczej oraz Gwardii Ludowej. Przygotowań tych bezkarnie nie wolno, pologają one obecnie na:

1. Propagandzie komunistycznej
2. " pseudo-patrjotycznej za wywołaniem przedwczesnego powstanie;
3. infiltracji wpływów komunistycznych do organizacji polskich;
4. podsycaniu rozładowych, choć często niewiadomych nastrojów skrajnie lewicowych, lub wręcz komunizujących, objawiających się do tak zwanej "kierowniczyzny";
5. akcji organizacyjno-bojowej Gwardii Ludowej i PPR kierowanej przez sztab sowiecki;
6. akcji band dywersyjnych zaopatrzonych dokumentami i kierowanych przez oficerów sowieckich.

Od maja 1943 r. do lipca 1944 r. wydano dziewiętnaście numerów „Ajencji A.", plus jeden numer nadzwyczajny. Nakład każdego numeru wynosił ok. 250 egzemplarzy.

Henryk Glass, jak i cały kierowany przez niego „Blok" opowiadał się za podjęciem natychmiastowej, planowej i bezwarunkowej walki z podziemiem komunistycznym (zob. *Likwidować prowokację komunistyczną!*, „Ajencja A.", 26 VII 1943, nr 5), przy czym podkreślał, że poza faktycznymi wskazaniami do likwidacji komunistów istnieją przede wszystkim podstawy prawne sankcjonujące takie działania. Bazując na nich w stosunku do tzw. „polskich" komunistów, zarówno tych spod znaku PPR-GL w kraju, jak i tych znajdujących się wówczas w ZSRS, wysuwano zarzut zbrodni stanu (*Zdrajcy pod sąd!*, „Ajencja A.", 16 IX 1943, nr 7). Podkreślając szczególną rolę sądownictwa Rzeczypospolitej Polskiej w procesie likwidacji źródeł zagrożenia bezpieczeństwa państwowego, wskazywano na potrzebę osądzenia wpierw kierownictwa komunistycznego. W przypadku Wandy Wasilewskiej i Zygmunta Berlinga, ale także innych czołowych „polskich" działaczy komunistycznych oznaczać miało to zasądzenie – według organizacji Henryka Glassa jedynego, oczywistego i koniecznego wyroku – śmierci.



Nr. 7 AGENCJA A Dn.16.IX.43

T r e ś ć :

1/ Zdrajcy pod sąd!
2/ Kto komu wbija nóż w plecy.?
3/ Anglicy o Rosji Sowieckiej i komunizmie.
4/ Sytuacja w ruchu komunistycznym.
5/ Z terenu.

Żądaniem Agencji A jest zaopatrywanie ośrodków propagandy i prasy w informacje o działalności komunistycznej i materjały dla propagandy antykomunistycznej.
Materjały Agencji A należy wykorzystywać bez powoływania się na źródło.

ZDRAJCY POD SĄD!

Minął już czwarty rok wojny. Wydarzenia zaczynają nabierać obecnie, prawie to błyskawicznego tempa. Kapitulacja Włoch, bombardowanie Niemiec, szybki marsz bolszewików na południu, bałagan na Bałkanach wszystko zaczyna wskazywać na to, że koniec może być szybki. Szybszy może niż sami myślimy.

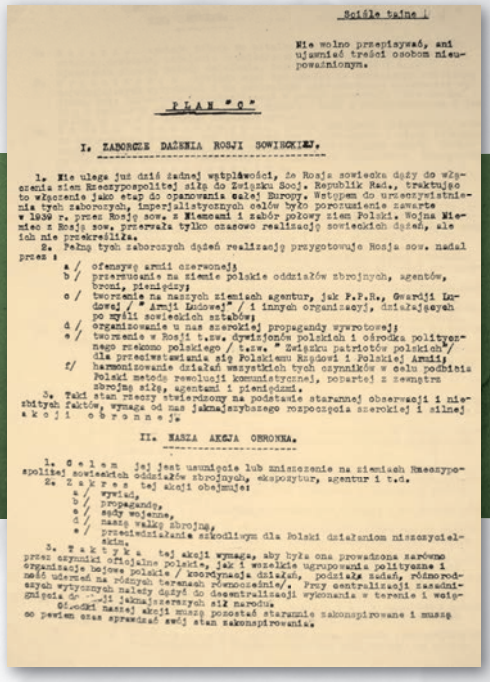
Z tego też względu warto byłoby rozważyć sytuację w jakiej znajdują się Polska w obliczu rozgrywających się wydarzeń – i to tak zewnętrzną jak i wewnętrzną oraz wysnuć z niej odpowiednie wnioski.

Przedewszystkiem byt prawno-polityczny Rzeczypospolitej od 1.IX.39 r. nie uległ ani na jedną chwilę przerwie mimo zaistniałego okupowania jej terytorjum przez dwóch agresorów. Państwo Polskie posiada przez cały okres trwania wojny organa władzy zwierzchniej, działające w ciągłości konstytucyjnej, które są uznawane na terenie międzynarodowym, jak również posiadają swą armję regularną, która walczy bez przerwy na wszystkich dostępnych jej frontach. Ustawy polskie mimo chwilowego zawieszenia ich działania na obszarach okupowanych – obywateli polskich obowiązują nadal i winny być w miarę możliwości przestrzegane przez nich z całą skrupulatnością.

O ile chodzi o nasz stosunek do Niemiec to wyraża on się krótko i jasno jesteśmy z nimi nieprzerwanie w stanie wojny.

Bardziej skomplikowany przebieg mają stosunki polsko-rosyjskie. Ulegają one ciągłym zmianom zależnie od międzynarodowej koniunktury politycznej lub strategicznej. Obecne zerwanie ich po krótkim okresie przymierza następiło na skutek tendencji i planów polityki rosyjskiej. Sowiety mimo to, że uznały swój traktat z Niemcami dotyczący podziału terenów polskich za niebyły, nie wyrzekły się jednak dążeń do bezpośredniego zagarnięcia naszych ziem wschodnich po Bug. Co więcej przejawiły tendencje do wprowadzenia na resztce obszaru państwa polskiego ustroju komunistycznego i przyrzeczenia go do Związku Sowieckiego jako jednej z republik rad. Tym więc gorzej Rosja usiłuje okroić nasze terytorjum, zniesnić przemocą ustrój państwa i wreszcie podsunąć go zależnego bytu polityczno-gospodarczego.

Rząd Polski stojąc na stanowisku niezmienności naszego stanu posiadania pod względem terytorjalnym z dn. 1.IX.39 oraz należytej niezależności politycznej przeciwstawił się na gruncie międzynarodowym polityce sowieckiej. Stąd Rosja chcąc mieć w stosunku do Polski wolne ręce skorzystała z pierwszej okazji jaka nadarzyła się sprawa Katynia i zerwała z Rządem Polskim stosunki dyploma-



Ściśle tajne !

Nie wolno przepisywać, ani ujawniać treści osobom nieupoważnionym.

PLAN "C"

I. ZAMIERZENIA DALSZEGO ROSJI SOWIECKIEJ.

1. Nie uległo już dziś żadnej wątpliwości, że Rosja sowiecka dąży do włączenia ziem Rzeczypospolitej siłą do Związku Socj. Republik Rad., traktując to włączenie jako etap do opanowania całej Europy. Następstwem do urzeczywistnienia tych zamierzonych, imperjalistycznych celów było porozumienie zawarte w 1939 r. przez Rosję sow. z Niemcami i zabór połowy ziem Polski. Wojna Niemiec z Rosją sow. przerwała tylko chwilowo realizację sowieckich dążeń, ale ich nie przekreśliła.

2. Pełnią tych zaborczych dążeń realizację przygotowuje Rosja sow. nadal przez :

a / ofensywę armji czerwonej;
b / przerzucenie na ziemie polskie oddziałów zbrojnych, agentów, broni, pieniędzy;
c / tworzenie na naszych ziemiach agentur, jak P.P.R., Gwardji Ludowej / " Armji Ludowej" / i innych organizacyj, działających po myśli sowieckich sztabów;
d / organizowanie u nas szerokiej propagandy wywrotowej;
e / tworzenie w Rosji t.zw. dywizjonów polskich i ośrodka politycznego zwanego polskiego / t.zw. " Związku patriotów polskich"/ dla przeciwstawienia się Polskiemu Rządowi i Polskiej Armji;
f/ harmonizowanie działań wszystkich tych czynników w celu podbicia Polski metodą rewolucji komunistycznej, popartej z zewnątrz zbrojną siłą, agentami i pieniędzmi.

3. Takie zamierzenia rzeczy wymagają od nas jaknajszybszego rozpoczęcia szerokiej i silnej akcji obronnej.

II. NASZA AKCJA OBRONNA.

1. Celem jej jest usunięcie lub zniszczenie na ziemiach Rzeczypospolitej sowieckich oddziałów zbrojnych, eksponytur, agentur i t.d.

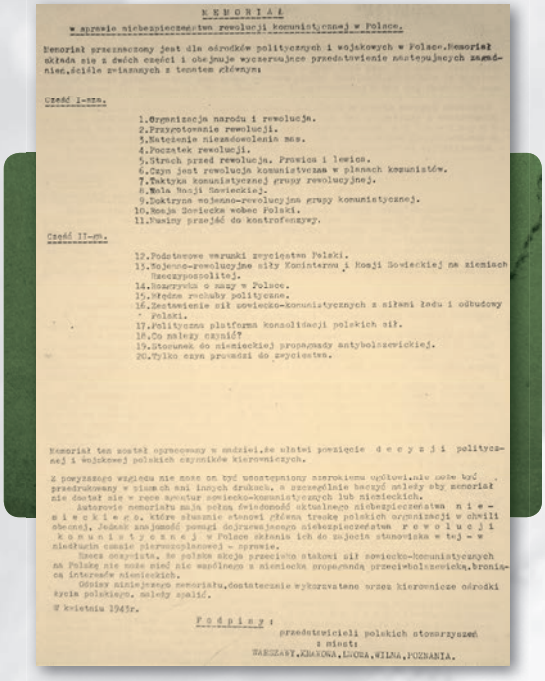
2. Zakres tej akcji obejmuje :
a / wywiad,
b / propagandę,
c / sądy wojenne,
d / naszą walkę zbrojną,
e / przeciwdziałanie szkodliwym dla Polski działaniom niszczycielskim.

3. Taktyka tej akcji wymaga, aby była ona prowadzona zarówno przez czynniki oficjalne polskie, jak i wszelkie ugrupowania polityczne i nie uderzał na różnych terenach równocześnie/. Przy centralizacji zasadniczych wytycznych należy dążyć do decentralizacji wykonania w terenie i wciągnięcia do niej jaknajszerszych sił narodu.
Dzięki naszej akcji muszą pozostać staranmie zakonspirowane i muszą co pewien czas sprawdzać swój stan zakonspirowania.

W kwietniu 1943 r. do decyzyjnych czynników krajowych został przesłany „Memoriał w sprawie niebezpieczeństwa rewolucji komunistycznej w Polsce" autorstwa bliżej nieokreślonych przedstawicieli „polskich stowarzyszeń z miast: Warszawy, Krakowa, Lwowa, Wilna, Poznania", aczkolwiek analiza dokumentu wskazuje, że jego twórcą był kierowany przez Henryka Glassa „Blok". Autorzy

Rolą wywiadu w tych działaniach miało być zdobywanie informacji o siłach oraz strukturach organizacyjnych przeciwnika, metodach jego funkcjonowania oraz o planowanych operacjach. Zwracano także uwagę na potrzebę organizacji tego odcinka m.in. przez zwiększenie jego stanu ilościowego, rozbudowę bazy materiałowej służby wywiadowczej oraz przez centralne ześrodkowanie zdobywanych przezeń wiadomości, przy zachowaniu decentralizacji w pracy terenowej. Z kolei zadania propagandy antykomunistycznej koncentrować miały się na sparaliżowaniu sowiecko-komunistycznej akcji agitacyjno-propagandowej, a następnie na pozyskaniu mas dla własnych antykomunistycznych inicjatyw. Ważną rolę w akcji przeciwkomunistycznej przewidywano dla polskiego sądownictwa.

dokumentu zakładali zwalczanie wszelkich wpływów „K" w społeczeństwie. W tym też celu podkreślali potrzebę: 1) uaktywnienia się Delegatury Rządu RP oraz organizacji politycznych, 2) decyzji wojskowej warunkującej równoległą aktywizację Armii Krajowej i Narodowych Sił Zbrojnych „do przeprowadzenia obronnej i zaczepnej akcji bojowej", 3) przygotowanie inteligencji „do decydującej propagandowej i zbrojnej rozgrywki z grupą sowiecko-komunistyczną w Polsce", 4) zorganizowanie propagandy.



MEMORIAŁ

w sprawie niebezpieczeństwa rewolucji komunistycznej w Polsce.

Memoriał przeznaczony jest dla ośrodków politycznych i wojskowych w Polsce. Memoriał składa się z dwóch części i obejmuje wyczerpujące przedstawienie następujących zagadnień, ściśle związanych z tematem zbliżonym:

Część I-sza.

1. Organizacja narodu i rewolucja.
2. Przygotowanie rewolucji.
3. Natężenie niezadowolenia mas.
4. Początek rewolucji.
5. Strach przed rewolucją. Prawica i lewica.
6. Czym jest rewolucja komunistyczna w planach komunistów.
7. Taktyka komunistycznej grupy rewolucyjnej.
8. Rola Rosji Sowieckiej.
9. Doktryna wojenno-rewolucyjna grupy komunistycznej.
10. Rosja Sowiecka wobec Polski.
11. Nasuwy przejść do kontrofensywy.

Część II-ga.

12. Podstawowe warunki życiowe Polski.
13. Wojenno-rewolucyjne siły Kominternu i Rosji Sowieckiej na ziemiach Rzeczypospolitej.
14. Konszerwatyzm o nazwy w Polsce.
15. Względne rachunki polityczne.
16. Zestawienie sił sowiecko-komunistycznych z siłami ładu i odbudowy Polski.
17. Polityczna platforma konsolidacji polskich sił.
18. Co należy czynić?
19. Stanowisko do niemieckiej propagandy antybolszewickiej.
20. Tylko czyn prowadzi do zwycięstwa.

Memoriał ten został opracowany w zamiarze, że ułatwi powzięcie d e c y z j i polityczno-wojskowej polskich czynników kierowniczych.

Z powyższego względu nie może on być upowszechniony szerokimi nakładami, nie może być przedrukowany w pismach ani innych drukach, a szczególnie należy dbać, aby memoriał nie dostał się w ręce agentur sowiecko-komunistycznych lub niemieckich.

Autorowie memoriału mają pełną świadomość aktualnego niebezpieczeństwa n i e m i e c k i e g o, które stanowi główną troskę polskich organizacji w chwili obecnej. Jednak zagrożenie niebezpieczeństwem r e w o l u c j i k o m u n i s t y c z n e j w Polsce skłania ich do zajęcia stanowiska w tej - w niedalekim czasie pierwszoplanowej - sprawie.

Intencją autorów jest, że polskie koła przeciwko siłom sowiecko-komunistycznych na Polskę nie może mieć nic wspólnego z niemiecką propagandą przeciwbolszewicką, broniącą interesów niemieckich.

Celem niniejszego memoriału, dostatecznie wykorzystanego przez kierownicze ośrodki życia polskiego, należy analiz.

W kwietniu 1945r.

P o d p i s y :

przedstawicieli polskich stronnictw z miast:

WARSZAWY, KRAKOWA, ŁUCKA, WILNA, POZNANIA.

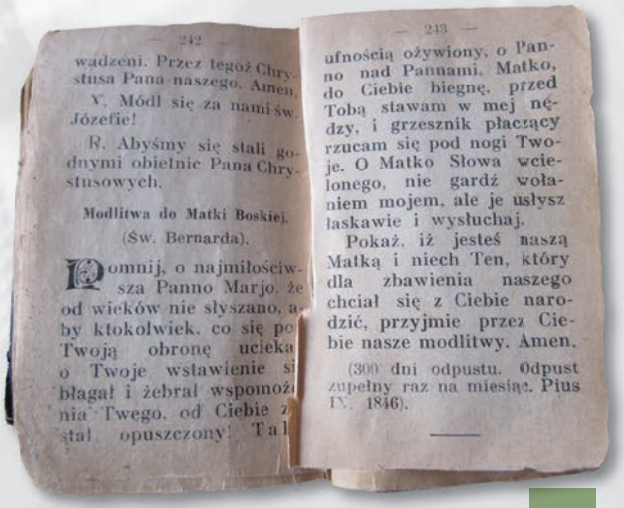
Henryk Glass był także współtwórcą oraz członkiem powstałego 26 października 1943 r. Społecznego Komitetu Antykomunistycznego – tj. agendy działającej w ramach Polskiego Państwa Podziemnego, do której zadań należało koordynowanie działań antykomunistycznych. Błędnie przypisywane jest mu zainicjowanie i tworzenie Podwydziału Antyk w ramach Wydziału Informacji BIP KG AK. Chociaż ta komórka nie była owocem jego pracy, ale równie wybitnej postaci jaką był Tadeusz Żenczykowski „Kowalik", to Glass i tak pozostaje jednym z najważniejszych antykomunistycznych żołnierzy Polski Podziemnej.

Także i w czasie wojny antykomunistyczna działalność niosła za sobą ogromne ryzyko. Przynajmniej dwukrotne komunistyczno-sowieckie bojówki podjęły próby likwidacji Henryka Glassa. Raz dzięki własnej ochronie udało się odstraszyć zamachowców, innym razem komuniści polujący na Henryka Glassa zabili przypadkową osobę.



Odznaczenia przyznane Henrykowi Glassowi za służbę Ojczyźnie

Konspiracyjną aktywność przeciwkomunistyczną przerwał wybuch powstania w stolicy. Zanim do niego doszło Glass zdołał w ogródku przy ul. Bajońskiej 6 na Saskiej Kępie zakopać archiwum „Bloku". W warszawskiej insurekcji brał on czynny, bojowy udział. Walczył na Starym Mieście, skąd dzień przed kapitulacją dzielnicy kanałami przeszedł na ul. Warecką. Na Śródmieściu, pomimo ciężkiego stanu chorobowego (zapalenie płuc, a także dyzenteria), podejmuje współpracę z Bernardem Zakrzewskim – kierownikiem kontrwywiadu KG AK. Za swoją służbę pod koniec powstańczych walk otrzymał stopień kapitana, a także krzyż Virtuti Militari oraz Złoty Krzyż Zasług z Mieczami. Swoje ocalenie z powstańczej pożogi zawdzięczał nie tyle szczęściu, choć te było nader ważne, co opiece Najświętszej Marii Panny. Przez cały okres walk w stolicy, codziennie – jak wspominał po latach w rozmowie z synem Andrzejem – odmawiał modlitwę św. Bernarda do Matki Boskiej.



— 242 —

wadzeni. Przez tegoż Chrystusa Pana naszego. Amen.

V. Módl się za nami św. Józefie!

R. Abyśmy się stali godnymi obietnic Pana Chrystusowych.

Modlitwa do Matki Boskiej.

(Św. Bernarda).

Pomnij, o najmiłościwsza Panno Marjo, że od wieków nie słyszano, aby ktokolwiek, co się po Twoją obronę ucieka o Twoje wstawienie si błagał i żebrał wspomożnia Twego, od Ciebie z stał opuszczony! Tal

— 243 —

ufnością ożywiony, o Panno nad Pannami, Matko, do Ciebie biegnę, przed Tobą stawam w mej nędzy, i grzesznik płaczący rzucam się pod nogi Twoje. O Matko Słowa wcielonego, nie gardź wołaniem mojem, ale je usłysz łaskawie i wysłuchaj.

Pokaż, iż jesteś naszą Matką i niech Ten, który dla zbawienia naszego chciał się z Ciebie narodzić, przyjmie przez Ciebie nasze modlitwy. Amen.

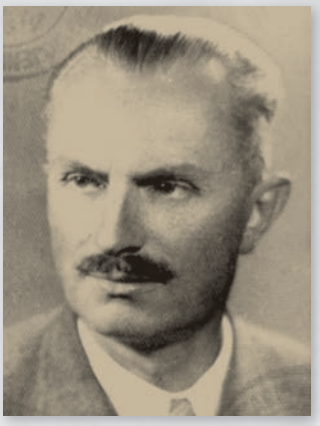
(300 dni odpustu. Odpust zupełny raz na miesiąc. Pius IX. 1846).

Modlitwa św. Bernarda



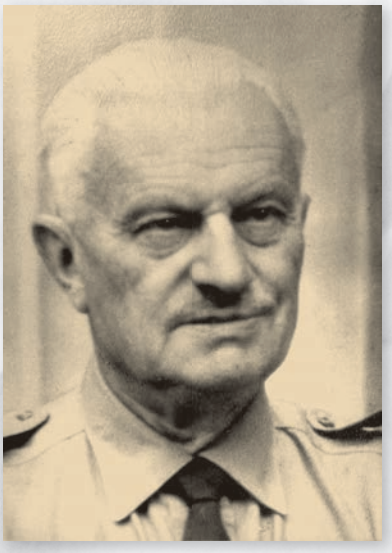
Odznaczenia przyznane Henrykowi Glassowi za służbę Ojczyźnie

Zrównaną z ziemią przez Niemców Warszawę opuścił wraz z ludnością cywilną, z którą to został skierowany do specjalnego obozu przejściowego w Ursusie. Wydostał się stamtąd, aby ostatecznie trafić do Krakowa m.in. do domu swojej szwagierki. Tam nawiązał kontakt ze strukturami podziemia, nie przyjął jednak propozycji wzięcia udziału w rozmowach przedstawicieli Polski Podziemnej z Sowietami. Jego wieloletnie doświadczenie w działalności antykomunistycznej nie pozwalało mu ufać w jakiekolwiek gwarancje bezpieczeństwa składane przez przedstawicieli Moskwy. Nie mylił się i tym razem, dzięki czemu nie zasiadł w czerwcu 1945 r. na ławie oskarżonych podczas tzw. moskiewskiego Procesu 16-tu. Poszukiwany przez sowiecko-komunistyczny aparat terroru postanowił opuścić Polskę okupowaną przez Sowietów i ich agenturę. Razem ze Stanisławem Kauzikiem „Dołęgą" z Krakowa, przez Wałbrzych, Jelenią Górę, a następnie Szklarską Porębę dotarli do granicy polsko-czechosłowackiej, po której przekroczeniu skierowali się do Pragi. Skąd dzięki brytyjskiej pomocy, drogą lotniczą zostali przez Belgię przerzuceni do Wielkiej Brytanii. Do zniewolonej przez komunistów ukochanej Ojczyzny nigdy już nie powrócił.



Henryk Glass, zdjęcie z 1943 r.





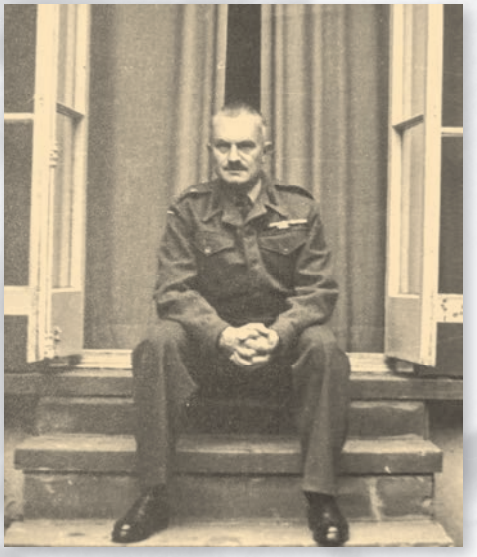
Henryk Glass
lata siedemdziesiąte

Poza krajem

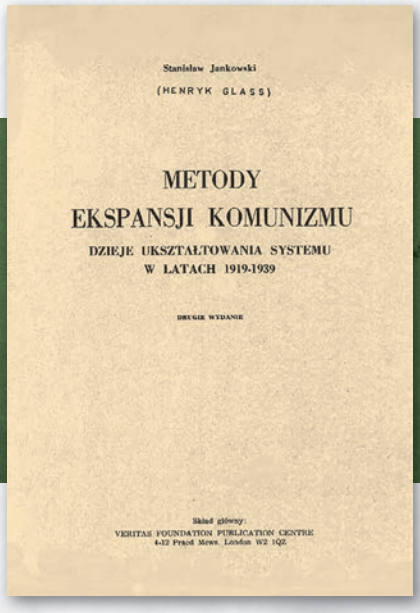
W nowej powojennej i emigracyjnej już rzeczywistości najważniejszą kwestią dla Glassa była sprawa bezpieczeństwa jego bliskich. Po tym, jak kilka miesięcy po swoim przybyciu na Wyspy, wespół ze Stanisławem Kirkorem zakupił dom na przedmieściach Londynu, w 1947 r. dzięki pomocy teścia sprowadził do Wielkiej Brytanii żonę i najmłodszą z córek – Marię. Starsze rodzeństwo postanowiło pozostać w kraju, pozostając początkowo pod opieką ich dziadka – Stanisława Grabskiego.

Przeszłość Glassa w środowisku niepodległościowego wychodźstwa była jego atutem, ale niosła za sobą również pewne niebezpieczeństwa. Aby ich uniknąć, a zwłaszcza nie narażać na nie swoich bliskich, Glass oficjalnie funkcjonował pod zmienionym nazwiskiem – jako Stanisław Jankowski. Rozpowszechniano także informację, że Henryk Glass zginął w powstaniu warszawskim.

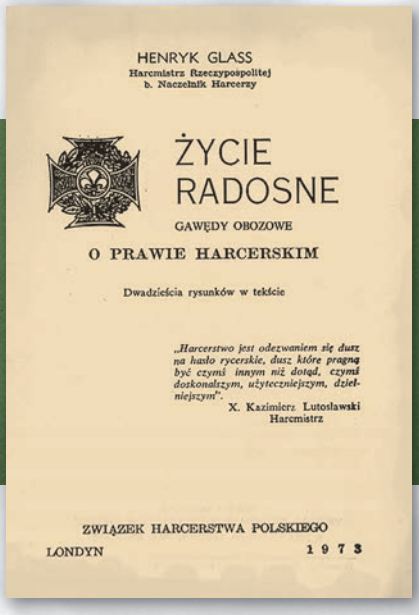
Życie na obczyźnie nie należało do łatwych. Codzienne problemy z zapewnieniem godnego bytu ro-



Henryk Glass, Wielka Brytania







dzinie przeplatały się ze zmaganiami o wywalczanie wolnej i niepodległej Polski. Niezależne jednak od własnych możliwości finansowych nie zarzucił nigdy problematyki badań nad komunizmem, uważając że właśnie wiedza i upowszechnianie prawdziwych informacji o komunistach oraz państwie sowieckim jest najlepszym, z wówczas dostępnych dla polskich działaczy niepodległościowych, na-



Henryk Glass, lata pięćdziesiąte



Henryk Glass, lata sześćdziesiąte

rzędziem akcji antykomunistycznej. Od 1946 r. współpracował – właśnie w tej materii – z Sociological Center, a w 1980 r. na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie obronił doktorat z nauk politycznych za pracę *Metody ekspansji komunizmu*. Ponadto jako członek Harcerskiej Komisji Historycznej opracował *Młodzi walczą 1912–1920* oraz podręcznik dla harcerzy pt. „Życie radosne". W 1979 r. przygotował i wydał drukiem – *W pracy i w walce – 16 życiorysów wybitnych Polaków XX w.* Był też członkiem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie. Zawodowo pracował do 1966 r., kie-



Rzeźby i płaskorzeźby wykonane przez Henryka Glassa. Obecnie w zbiorach rodzinnych Andrzeja Glassa



Grób Henryka Glassa na Powązkach

dy to przeszedł na zasłużoną emeryturę. Zanim to jednak nastąpiło uzyskał dyplom School of Econmomics, a także prowadził własną działalność gospodarczą. W wolnych chwilach rzeźbił w drzewie, a także zajmował się drobną stolarką. W 1979 r. zmarła Feliksa (Ela) – ukochana żona Henryka Glassa. On sam odszedł 14 stycznia 1984 r. Po 22 latach prochy Henryka oraz Feliksy (Eli) zostały sprowadzone do kraju, gdzie spoczęły w grobie rodzinnym na warszawskich Powązkach (kwatera 110/5/11).


CERTYFIKAT

uczestnictwa w projekcie

100 DĘBÓW PAMIĘCI BOHATERÓW NIEPODLEGŁEJ

DĄB
ku pamięci

Henryka Glassa

przekazany pod opiekę

Szkole Podstawowej nr 2
im. Władysława Reymonta w Mrągu

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

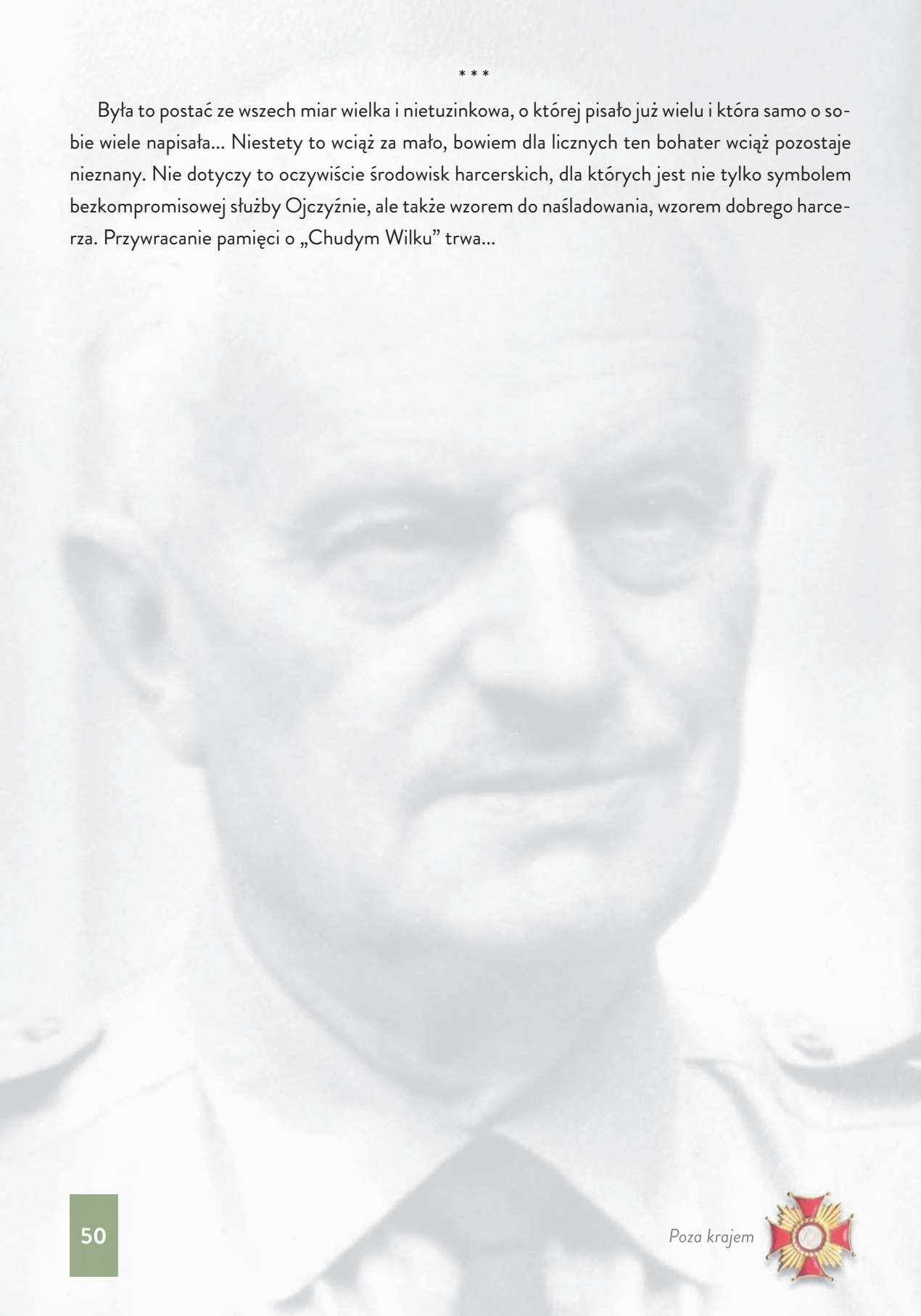
Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Olsztynie

#NIEPODLEGŁA

W 2008 r. Mazowiecki Hufiec Harcerzy „Kresy" ze Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej przyjął za patrona hm. Henryka Glassa – „Chudego Wilka". W roku 100. rocznicy odzyskania przez Polskę Niepodległości jedna z warmińsko-mazurskich szkół, w ramach projektu „100 dębów pamięci bohaterów Niepodległej" zainicjowanego przez olsztyńską Delegaturę Instytutu Pamięci Narodowej, upamiętniła postać Henryka Glassa biorąc pod opiekę „Dąb pamięci" mu poświęcony.

* * *

Była to postać ze wszech miar wielka i nietuzinkowa, o której pisało już wielu i która samo o sobie wiele napisała... Niestety to wciąż za mało, bowiem dla licznych ten bohater wciąż pozostaje nieznany. Nie dotyczy to oczywiście środowisk harcerskich, dla których jest nie tylko symbolem bezkompromisowej służby Ojczyźnie, ale także wzorem do naśladowania, wzorem dobrego harcerza. Przywracanie pamięci o „Chudym Wilku" trwa...




H



O Ojcu...

Kim był Henryk Glass? Przede wszystkim był instruktorem harcerskim, czyli celem jego życia była służba Bogu, Polsce i bliźnim. Był współtwórcą harcerstwa na Rusi Kijowskiej, a w latach 1921–1924 Naczelnikiem Harcerzy, aktywnie przyczyniając się do rozwoju tej organizacji. Jego *Książeczka Harcerza* była najpopularniejszym podręcznikiem harcerskim. Cenione też były jego wspomnienia *Na szlaku „Chudego Wilka"*.

Gdy w połowie lat dwudziestych zorientował się, że w Polsce coraz mocniej rozwija się propaganda komunizmu, wraz z jednym z twórców harcerstwa, Stanisławem Sedlaczkiem, który wraz z nim zetknął się z rewolucją komunistyczną w Kijowie, utworzył organizację Porozumienie Antykomunistyczne informującą społeczeństwa o wszelkich przejawach i metodach komunizmu. Jednym z jego współpracowników był ks. Stefan Wyszyński, któremu ta zdobyta wiedza o komunizmie bardzo się przydała, zwłaszcza gdy został prymasem.

Komuniści usiłowali Henryka Glassa zlikwidować aż pięciokrotnie: w 1919, w 1929, dwukrotnie podczas wojny i w 1945 r.

Uczestniczył w Powstaniu Warszawskim na Starym Mieście. W 1945 r. nie przyjął propozycji wyjazdu jako ekspert wraz z przedstawicielami Komendy Głównej AK i Delegatury Rządu na rozmowy z Sowietami, uważając, że ten wyjazd to pewna śmierć, co potwierdziła historia, bo rzeczywiście „rozmowy" zmieniły się w proces szesnastu i więzienie.

Założył szczęśliwą, zgodną rodzinę, w której nie było nieporozumień. Z dziećmi bawił się, jeździł na wycieczki i spływy kajakiem oraz spędzał wakacje w górach. Potrafił w nas dzieciach rozbudzić zainteresowania i wiarę we własną wartość.

W 1945 r. udało mu się przedostać do Anglii, gdzie nadal zajmował się problemami ekspansji komunizmu oraz działał we władzach Związku Harcerstwa Polskiego poza granicami Kraju. W Anglii występował pod przybranym nazwiskiem Stanisław Jankowski. Zmarł w Londynie, a jego prochy zostały złożone na Powązkach w Warszawie. Był autorem ponad 30 książek.

Po wojnie w Polsce starano się wymazać go z kart pamięci... Dopiero pod koniec lat dziewięćdziesiątych w kraju wznowiono kilka tytułów jego książek harcerskich.

Andrzej Glass




H

Spis treści

Dom, nauka... harcerska służba	5
Na wojnie... za Niepodległą	10
Harcerstwo – służba Ojczyźnie	17
Na straży polskiej racji stanu – antykomunista	24
Czas wojny	36
Poza krajem	46
O Ojcu...	53

